

Länsstyrelsen
Värmland

Miljöenheten
Johan Bohlin

BESLUT

1(3)

2004-03-29

511-3033-04

Torbjörn och Christina Svensson
Brattfors herrgård
682 91 Filipstad

Ändrade föreskrifter för del av Brattforshedens naturvårdsområde, Filipstads kommun

Beslut

Länsstyrelsen beslutar enligt 7 kap. 5 § tredje stycket att utöver befintliga föreskrifter skall fastighetsägare och innehavare av särskild rätt tåla följande intrång:

- förbud mot att bedriva skogsbruk, inklusive täkt av ved inom de på bifogade karta markerade områdena.

Bakgrund

I beslutet om naturvårdsområdet Brattforsheden från 1984-03-19 (dnr 11.1211-1964-83) finns inga inskränkningar beträffande skogsbruksåtgärder inom det aktuella området på Brattforshyttan 1:10. Som grund för beslutet redovisas bl a betydande biologiska värden i ravinlandskapen. I syftet med naturvårdsområdet anges som viktigt att bevara de speciella biologiska värden som finns i delar av området. Med tanke på vad som uttalas i grunden för beslutet bör ravinlandskapet räknas som ett område med speciella biologiska värden.

Det aktuella området utgör del av en nyckelbiotop som dels fortsätter åt väster, på andra sidan riksväg 63, och dels åt öster in i naturreservatet Lungälvsravinerna. För den del som ligger inom naturreservatet Lungälvsravinerna har intrångsersättning utbetalats tidigare, och för den del som ligger väster om riksväg 63 (utanför naturvårdsområdet) har Skogsvårdsstyrelsen fattat beslut om biotopkyddsområde.

Berörda markägare har i samband med tecknande av avtal om intrångsersättning godkänt inskränkningen av skogsbruksåtgärder och vedtäkt på berörd del av fastigheten.

Motivering

Det ca 0,6 hektar stora området utgör en del av större nyckelbiotop. Skogen utgörs i huvudsak av relativt djup ravin med gråalskog som har en stor andel död ved. I området finns bl a den hotade mossan värmlandsfrullania. Övriga delar av nyckelbiotopen är skyddade

X:\Miljöödelad mapp\Naturvård\Naturreservat förvaltning\Reservatsbeslut\Brattforsheden\NVO\Ändrade föreskrifter Brattfors.doc

Postadress
Länsstyrelsen Värmland
651 86 KARLSTAD

Besöksadress
Våxnäsgratan 5-7

Telefon
054-19 70 00 (växel)
054-19 70 68 (direkt)

Telefax
054-19 70 90

E-post
johan.bohlin@s.lst.se

Länsstyrelsen
Värmland

Johan Bohlin
Miljöenheten

2(3)

2004-03-29

dnr 511-3033-04

genom beslut om biotopskydd och naturreservat. Syftet med detta beslut är att långsiktigt bibehålla hela nyckelbiotopen intakt, och på så vis öka möjligheterna till ett bibehållande av dess naturvärden.

Hur man överklagar

Detta beslut kan överklagas hos regeringen, miljödepartementet, se bilaga 2.

Beslut i detta ärende har fattats av landshövding Kerstin Wallin. Föredragande har varit avdelningsdirektör Johan Bohlin. I den slutliga handläggningen har även deltagit chefsjurist Lars-Ove Olsson.

Kerstin Wallin

Johan Bohlin

Bilaga:

1. Karta över området
2. Hur man överklagar

Länsstyrelsen
Värmland

Johan Bohlin
Miljöenheten

2004-03-29

3(3)

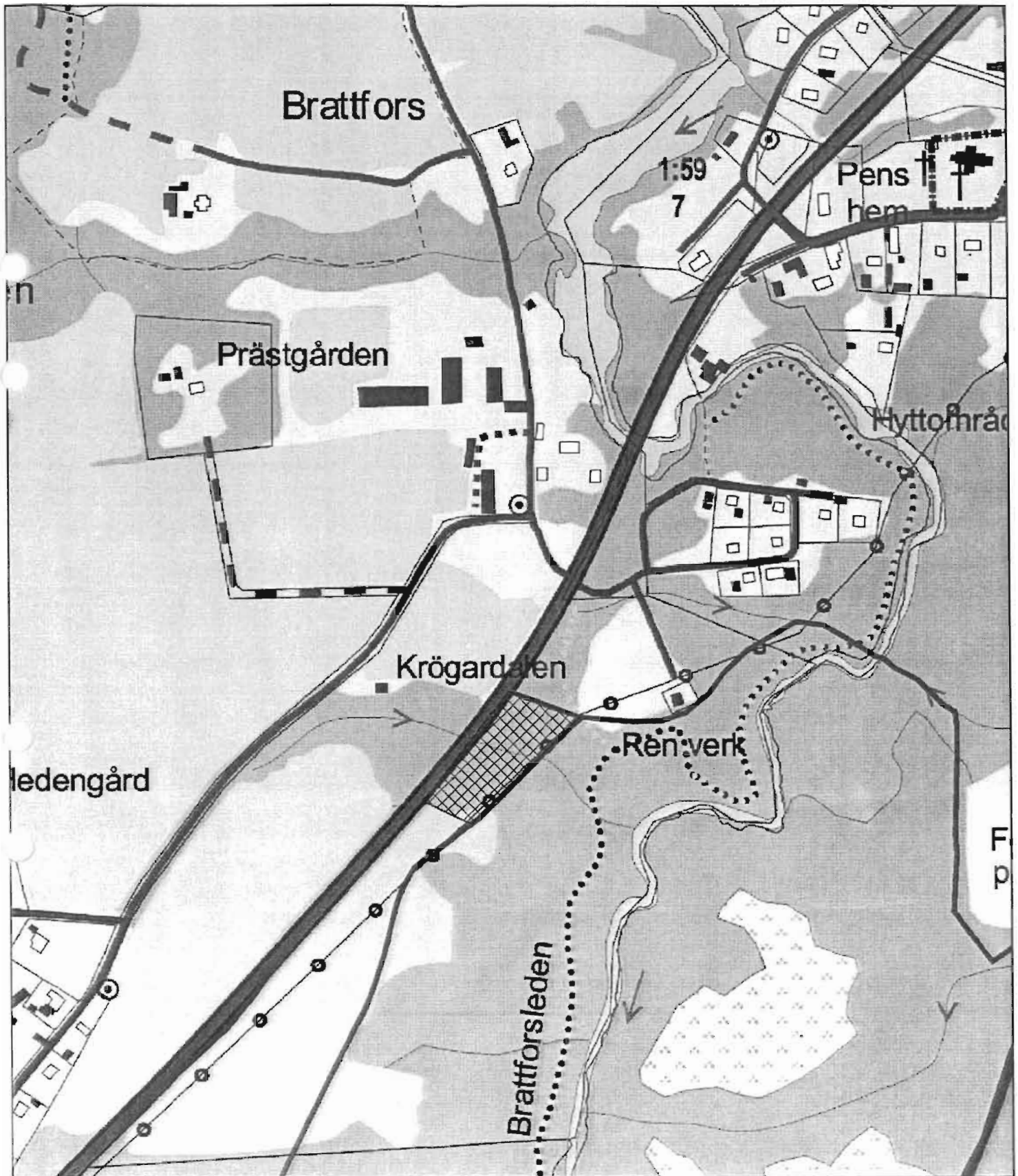
dnr 511-3033-04

Sändlista

Torbjörn Svensson delgivn.
Brattfors herrgård
682 91 Filipstad

Christina Svensson delgivn.
Brattfors herrgård
682 91 Filipstad

LF
EN

HUR MAN ÖVERKLAGAR LÄNSSTYRELSENS BESLUT

VAR SKALL BESLUTET ÖVERKLAGAS	Länsstyrelsens beslut kan skriftligen överklagas hos regeringen, Miljödepartementet.
VAR INLÄMNAS ÖVERKLAGANDET	Er skrivelse skall inlämnas/skickas till Länsstyrelsen och inte till regeringen.
TID FÖR ÖVERKLAGANDE	Länsstyrelsen måste ha fått Er skriveise inom tre veckor från den dag Ni anses fått del av beslutet, annars kan Ert överklagande inte tas upp.
HUR MAN UTFORMAR SITT ÖVERKLAGANDE M M	<p>I skrivelsen skall Ni</p> <ul style="list-style-type: none">- tala om vilket beslut Ni överklagar, t ex genom att ange ärendets nummer (diarienumret)- redogöra för hur Ni anser att beslutet skall ändras <p>Ni bör också redogöra för varför Ni anser att Länsstyrelsens beslut är felaktigt.</p> <p>Ni kan givetvis anlita ombud att sköta överklagandet åt Er.</p> <p>Behöver Ni veta mer om hur Ni skall gå till väga, så ring eller skriv till Länsstyrelsen.</p>
ÖVRIGA HANDLINGAR	Om Ni har handlingar eller annat som Ni anser stöder Er ståndpunkt, så bör Ni skicka med det.
UNDERTECKNA ÖVERKLAGANDET	Er skrivelse skall undertecknas och namnteckningen förtydligas. Uppge också postadress samt telefonnummer där Ni kan nås dagtid.

BESTÄMMELSER

OCH

SKÖTSELPLAN

FÖR NATURVÅRDSOMRÅDET BRATTFORSHEDEN

inom Filipstads, Hagfors och Karlstads kommuner

Utöver detta beslut jämlikt § 19 naturvårdslagen beslutar länsstyrelsen denna dag dessutom att tre (3) delområden på Brattforsheden skall avsättas som naturreservat jämlikt § 7 naturvårdslagen. (Enligt separata beslut).

Bildande av naturvårdsområdet Brattforsheden

Beskrivning av naturvårdsområdet

Riksregisternummer: 1711001

Beslutsdatum: 1984-03-19

Namn: Brattforsheden

Kommun: Filipstad
Karlstad
Hagfors

Registerområde: Brattfors, Nyed, Gräs

Fastigheter: Se förteckning, bil 2

Markägare: "-

Läge: Mellan Karlstad och Filipstad kring länsväg nr 63 samt norrut mot Grässjön i Sunnedalen.

Gränser: Framgår av markering på beslutskarta i skala 1:50 000, bil 1 samt närmare beskriven i bil 3.

Area: Ca 11 400 hektar därav 10 000 land.

Grund för beslutet

Brattforsheden är ett av landets främsta exempel på randdeltan vid högsta kustlinjen. Objektet inrymmer många välutbildade ytformer såsom dödisgropar, åsar, raviner, dyner och meandrande vattendrag. De stora fälten med dyner räknas till de mest skyddsvärda i sitt slag i landet (jämför SNV PM 1412). Ett av landets få områden med flygmo ligger inom objektet. I raviner och i deltafronten mot söder finns källflöden med ställvis god vattenföring. Objektet har mycket stort geovetenskapligt dokumentärt intresse och är till stor del väl känt i den kvartärgeologiska litteraturen. Även områdets sjöar torde ha stort vetenskapligt värde bl a genom sitt läge i ett begränsat och relativt opåverkat dräneringsområde.

Området inrymmer ett antal stora myrar av olika typer varav några betecknats som riksintressanta bevarandeobjekt (enl länsinventering H Sjörs och S Fransson 1980).

I vissa delområden t ex ravinlandskapen finns även betydande biologiska värden såsom vegetation av naturskogskaraktär och rik flora och fauna inklusive kryptogamer och ryggradslösa djur

(Rapport Lungälvsravinerna, Leif Andersson och Thomas Appelqvist). Sandödlan - betecknad som utrotningshotad (NU:A 1978:19) - förekommer inom en lokal på heden. Flodpärlmussla - hotad till sin existens av försurning och vattenföroreningar - förekommer i vattendrag inom objektet. Brattforsheden har även betecknats som riksintressant för fri-luftslivet (jämför SNV PM 726).

Sammanfattningsvis kan Brattforsheden betecknas som ett naturvårdsobjekt av högsta klass.

Ändamålet med naturvårdsområdet är i första hand att bevara de geologiska formationerna samt även att bevara området attraktivt och tillgängligt för besökande allmänhet och att underlätta naturstudier. Ändamålet är vidare att bevara de speciella, biologiska värden som finns i delar av området. Vidare är ändamålet att bevara vattensystemet så opåverkat som möjligt.

Med stöd av 19 § naturvårdslagen förklarar länsstyrelsen det område som markerats på bifogad karta - bil 1 - som naturvårdsområde.

Föreskrifter för naturvårdsområdet

För att trygga ändamålet med naturvårdsområdet förordnar länsstyrelsen med stöd av 19 och 10 §§ naturvårdslagen och 22 § naturvårdsförordningen att nedan angivna föreskrifter skall gälla.

A. Föreskrifter med stöd av 19 § naturvårdslagen angående inskränkning i markägares eller annan sakägares rätt att utnyttja fastighet inom naturvårdsområdet.

Utöver föreskrifter och förbud i andra lagar och författningar skall gälla förbud att

1. bedriva täkt av lavar.
2. bedriva täkt av torv i de myrar som ingår bland delområden som markerats med S på bifogad karta, bil 1.

Vidare gäller förbud att utan länsstyrelsens tillstånd

3. utföra maskinell markberedning för skogsodling
4. bedriva täkt av berg och jord i alla former inklusive torv.

Undantag görs beträffande redan gällande täkttillstånd.

5. att gräva, spränga, schakta, utfylla e d

Undantag gäller beträffande normalt jordbruk samt skötsel av befintlig tomt.

6. dika, dämna, muddra eller företaga andra vattenstånds- förändrande åtgärder.

Undantag gäller beträffande normalt underhåll av åker- och vägdiken.

7. upptaga ny grundvattentäkt.

Undantag gäller sådan täkt som avser enskilt hushålls behov i befintlig byggnad.

8. anlägga ny väg

9. dra fram mark- eller luftledning

10. bygga radiomast e d

11. ordna upplag.

Undantag gäller beträffande jord- och skogsbruk i samband med normal drift.

12. uppföra helt ny byggnad

13. anlägga campingplats, husvagnsuppställning, hamn e d

14. anlägga skjutbana

15. anlägga startbana för luftfarkost

16. framföra motorbåt annat än i sjöarna Alstern, Lungen och Mången. I de delar av angivna sjöar som berörs av förordnandet är det förbjudet att framföra båt med högre fart än sju (7) knop.

17. plantera in för området främmande växt- eller djurarter.

Beträffande laxartad fisk se dock bifogad, fastställd skötselplan.

18. utföra kalkning, rotenonbehandling eller anlägga fisk- odling

Vidare skall skogsbruk inom förordnandeområdet bedrivas med särskild hänsyn till naturmiljön. I bifogad, fastställd skötselplan behandlas sådana hänsyn som speciellt skall beaktas.

Vidare skall samråd föregå skogsavverkning, skogsvårdsåtgärd eller spridning av kemiska bekämpningsmedel inom de delområden som markerats med S på bifogade karta, bil 1. Anmälan om samråd skall inlämnas till länsstyrelsen minst två (2) månader före aktualiserad åtgärd. Som vägledning för samråd redovisas respektive delområde i bilaga 4.

Ovan nämnda föreskrifter må ej utgöra hinder för uppförande av anläggningar och andra företag som avser att betjäna allmänhetens friluftsliv i enlighet med naturvårdsområdets syfte och rekommendationer i fastställd skötselplan.

B. Föreskrifter med stöd av 19 § naturvårdslagen angående markägares och annan sakägares skyldighet att tåla visst intrång.

Markägare och innehavare av särskild rätt till marken förpliktigas tåla att de åtgärder vidtages inom området som framgår av i detta beslut fastställd skötselplan.

Dessa åtgärder innebär:

1. Anordningar för utmärkning av området i terrängen.
2. Utplacering av informationstavlor och vägvisning i anslutning därtill.
3. Vegetationsskötsel inom vissa delområden enligt bifogad fastställd skötselplan.

Enkla friluftsanordningar kan uppföras efter särskild överenskommelse med berörd markägare.

C. Föreskrifter med stöd av 10 § naturvårdslagen om vad allmänheten har att iakttaga inom naturvårdsområdet.

Utöver föreskrifter och förbud i andra lagar och författningar skall förbud gälla att

1. framföra terrängfordon inklusive snöskoter
2. framföra motorfordon - annat än på upplåttna vägar (enligt skyltning.
3. uppställa husvagn eller annat ekipage för övernattning - annat än på plats som särskilt anvisats
4. göra upp öppen eld - annat än på plats som särskilt iordningställets och anvisats. Observera dock att totalt eldningsförbud vid behov kan komma att utfärdas
5. skada vegetationen t ex genom att fälla eller på annat sätt skada levande eller döda träd

6. plocka (annat än enstaka individ av) lavar och mossor
7. släppa lös hund på badplatser eller andra anläggningar, på spår och leder eller inom delområden som markerats med S på bifogade karta i bilaga 1.
8. framföra motorbåt annat än i sjöarna Alstern, Lungen och Mången. I de delar av angivna sjöar som berörs av förordnandet är det förbjudet att framföra båt med högre fart än sju (7) knop.

D. Föreskrifter med stöd av 22 § naturvårdsförordningen om naturvårdsförvaltningen

1. Länsstyrelsen meddelar föreskrifter om naturvårdsförvaltningen genom att fastställa följande skötselplan.
2. Naturvårdsförvaltaren skall vara skogsvårdsstyrelsen. Vid förvaltningen skall samråd fortlöpande äga rum med länsstyrelsen. Naturvårdsförvaltaren har att följa de direktiv som länsstyrelsen fortlöpande kan komma att meddela.
3. Naturvårdsförvaltaren skall utse lokal tillsynspersonal och utforma arbetsinstruktion för denna.
4. Naturvårdsförvaltaren skall tillse att gällande bestämmelser efterlevs samt att anvisningar i skötselplan och villkor i dispensbeslut följs.
5. För friluftsanläggningar ansvarar berörd kommun. Rekommendationer beträffande uppförande och skötsel av anläggningar ingår i skötselplanen. För uppförande av eventuellt ytterligare anläggning skall samråd ske med länsstyrelsen (jämför även punkt A 12 ovan).
6. För området skall finnas ett särskilt skötselråd.
7. Samordning skall ske beträffande naturvårdsförvaltningen inom naturvårdsområdet och naturreservat i anslutning till detta.

SKÖTSELPLAN FÖR
BRATTFORSHEDENS NATURVÅRDSOMRÅDE

<u>Innehåll</u>	<u>Sid</u>
FÖRORD	9
1. ALLMÄN BESKRIVNING	
1.1 Naturförhållanden	9
1.2 Kulturhistoriska förhållanden	10
1.3 Markanvändning	12
1.3.1 Skogsbruk	12
1.3.2 Jordbruk	12
1.3.3 Jakt	12
1.3.4 Fiske	12
1.3.5 Bebyggelse	13
1.3.6 Anläggningar för turism	14
1.3.7 Anläggningar för friluftsliv	14
1.3.8 Tåktverksamhet	14
1.3.9 Flyg	14
1.3.10 Luftledningar	15
1.3.11 Horssjöns skjutfält	15
1.3.12 Vattentåkt	15
1.3.13 Reningsverk	15
1.4 Tillgänglighet	15
1.5 Slitage och störningskänslighet	16
1.6 Problem och konfliktområden	16
2. PLANDEL	
DISPOSITION OCH SKÖTSEL AV MARK OCH VATTEN	
Övergripande mål	18
Generella riktlinjer och åtgärder	
2.1 Hävd av skogsmarken	18
2.2 Hävd av jordbruksmark	19
2.3 Jakt och viltvård	19
2.4 Sjöar och vattendrag	19
2.5 Byggnader	20
2.6 Fornvård, kulturminnesvård	20
2.7 Vägar	20
3. BEHANDLING AV SKÖTSELOMRÅDEN	
3.1 Reservatsområden	21
3.2 Samrådsområden	21
3.3 Övriga delar	22

4. ANORDNINGAR FÖR REKREATION OCH FRILUFTSLIV	23
4.1 Övergripande mål	23
4.2 Generella riktlinjer	23
4.3 Tillgänglighet	23
4.4 Vandringsleder	23
4.5 Rastplatser vid bilväg	24
4.6 Skidspår och leder	24
4.7 Kanotleder	25
4.8 Bad	25
4.9 Mångenbadens turistanläggning	25
4.10 Renhållning	25
4.11 Säkerhet	26
4.12 Information	26
4.13 Utmärkning av gränser	26
5. TILLSYN	26
6. SAMRÅD	27
7. DOKUMENTATION	27
8. NATURVÅRDSFÖRVALTNINGENS EKONOMI	28
Bilagor (förteckning)	30

SKÖTSELPLAN FÖR BRATTFORSHEDENS NATURVÅRDSOMRÅDE

Förord

Arbetet med att utforma naturvårdsförordnande och skötselplan för detta mycket stora objekt har skett i flera steg. Under 1969-71 samlade en särskild utredningskommitté underlagsmaterial för ett första förslag (jämför rapporten Brattforsheden - utredning om naturreservat, Värmland - publicerad 1974) Länsstyrelsen beslutade om interimistiskt reservatsförordnande för hela Brattforsheden 1974 med förlängning 1977. Under förordnandeperioden har viss bearbetning skett inom länsstyrelsens naturvårdsenhet. Nytt förslag till ett mer differentierat förordnande utarbetades under 1981-82. Därefter har ytterligare bearbetning skett under 1983 inom länsstyrelsen efter samråd med naturvårdsverket.

1 ALLMÄN BESKRIVNING

1.1 Naturförhållanden

Geologi

Brattforsheden är ett randdeltakomplex som är unikt för Sverige främst beroende på att området är i det närmaste opåverkat av efteristida nedbrytning i form av vattenerosion och täktverksamhet. Brattforsheden innehåller dessutom en lång rad mycket intressanta geologiska företeelser: dyner, flygmoavlagringar (finns i Sverige endast på ca fem platser), rullstensåsar, kamelandskap, åsgropar, raviner, dödisgropar och myrmarker med gölkomplex m m.

Brattforsheden är uppbyggd av ett stort antal större och mindre isälvsdeltan av vilka många tydligt kan urskiljas. Materialet domineras av sand, men även grövre material kan förekomma i vissa skikt. På några ställen sticker berggrunden upp ur sedimenten.

De geologiska förhållandena av den egentliga Brattforsheden beskrivs utförligt av Hörner i "Brattforsheden. Ett Värmländskt randdeltakomplex och dess dyner." Sveriges Geol undersökning, ser C Nr 342 Stockholm. N.G 1927.

Vidare har T Blomqvist sammanställt en beskrivning som del av utredningskommitténs arbete 1974.

Slutligen har Brattforsheden medtagits bland objekten i SNV PM 1412.

Hydrologi

Grundvattentillgångarna och grundvattnets strömningsmönster har sedan länge uppfattats som mycket intressanta men detta har ännu inte varit föremål för någon regional undersökning. En viktig del av den totala vattentillgången utgörs av sjön Alstern som har

små ytliga tillflöden. Under perioden 1920-1927 konstaterades att den månatliga medelavrinningen var 880 l/s (maximi-och minimivärden uppgick till 2 360 l/s resp 460 l/s). Dessa uppgifter pekar hän mot att det direkta grundvattenflödet till sjön är betydande. Hur grundvat-
tenkommunikationen fungerar mellan Alstern och Brattforshedens södra del är dock ej klarlagt.

Grundvattnet tränger fram till ytan i stor omfattning dels i ravin-
landskapet vid Lungälven dels i södra deltafronten där en lång serie
av källor förekommer.

Vegetation och djurliv

Vegetationen domineras helt av lavhedtallskog, men i raviner, dödis-
gropar och strandsluttningar förekommer även gran- och lövskog.
Floran är alltså normalt artfattig, men i de fuktigare delarna (ra-
viner, dödisgropar m m) förekommer artrikare vegetation med bl a
en del sydliga, ovanliga växter. Dessa områden är också viktiga
för allt djurliv (däggdjur, reptiler, fåglar, insekter) då de erbjude
möjligheter till skydd och näringsfång som annars är små på
de karga hedområdena. I Brelin och R Lövgren har 1969 presenterat
"Något om Brattforshedens vegetation. Botanisk översiktsinventering."
Under fältarbetet lade författarna ut vissa provtytor inom olika
växtsamhällen på heden.

Andersson och Appelkvist undersökte 1982 vissa biologiska förhållanden
i Lungälvens ravinlandskap (I länsstyrelsens rapportserie 1983)

Brattforshedens skogar är, förutom ett par bestånd vid Stegla och
på Storön i Alstern, helt och hållet påverkade av skogsbruk i någon
form. Överallt på Brattforsheden finns gamla kolbottnar som vittnar
om gamla tiders omfattande avverkningar. Stora kalytor och föryng-
ningsytor avspeglar dagens skogsbruksmetoder.

De enda egentliga vildmarker som idag återstår på Brattforsheden
är myrmarkerna. De utgörs här till största delen av mossar, men
mindre kärrpartier förekommer också. Inom ramen för en länsomfat-
tande myrinventering som utförts (76-80) inom länet har även myrar
inom Brattforsheden undersökts. Projektledaren, prof Hugo Sjörs,
nämner i sin första delrapport "Myrinventering i norra och delar
av östra Värmland" (Sjörs 1977) sex skyddsvärda myrar inom Brattfors-
heden. Av dessa är tre mossar (Geijersdalsmossen, Flymossen och
Paradismossen) klassificerade som riksobjekt (klass Ib och c) med
olika skyddsmotiv.

1.2 Kulturhistoriska förhållanden

Ett antal kulturminnen av olika slag förekommer inom och i nära
anslutning till förordnandeområdet på Brattforsheden. Några av
dessa objekt presenteras kortfattat nedan samt på kartan i bilaga 5.

1.2.1 Odlingsmark och kulturhistoriska objekt

Odlingsmark av betydelse för landskapsbilden.

Tre områden har utvalts på grund av deras stora landskapsestetiska och kulturhistoriska värde.

K 1. Finnhöjden - Paradishöjden

Odlade delar av flygmoområdet som finns beskrivet i avsnitt 1.1. Troligtvis rester av gammal finnbosättning. De odlade fälten högt upp på bergssluttningen visar på ett instruktivt sätt flygmoavlagringarnas typiska läge och topografi. Används idag som åkermark och betesmark.

K 2. Paradishyttan

En uppodlad rullstensås (del av). Området ligger i direkt anslutning till den gamla, raserade hyttan. I direkt anslutning till området finns tre boningshus och fyra fritidshus.

K 3. Steglen

Den enda uppodlade marken på (den egentliga) Brattforsheden. Området brukas som åker.

I området ligger en gammal gård med två boningshus.

1.2.2 Kulturminnen

Ett flertal spår av gamla tiders järnhantering finns inom Brattforsheden. Förutom hyttor, järnvägsbankar m m finns en mängd kolbottnar utspridda över praktiskt taget hela området. Några av dessa kulturminnen bör särskilt uppmärksammas.

K 4. Svartåhyttan (1687-1893)

Hyttruin, forsmiljö, små igenväxande inägor. Området närmast hyttruinen lämplig som rast- och informationsplats.

K 5. Paradishyttan (1629-1873)

Hyttruin, forsmiljö.

K 6. Sketviken

Område med många kolbottnar. Platsen lämplig för information om kokmilornas uppbyggnad och användning.

K 7. Ångsågen

Området används idag sporadiskt som skjutbana. Spår och rester av kajanläggningar, sågverk, järnvägsbankar och pråm. Omlastningsplats för järntackor s k malmtorg.

Som AMS-arbete har 1981/82 iordningställts rastplats med parkeringsytor, toalett och sittgrupper. Ugångspunkt för vandringsleder i tre riktningar.

K 8. Järnvägsbank

Rester av rallbanan Ångsågen - Geijersdal

K 9. Järnvägsbank

Rester av järnvägen Brattfors - Geijersdal.

Vandringsleden Brattfors - Alsterstjärnarna går delvis på banken.

K 10. Hyttan i Brattfors (1540-1920)

Väl bibehållen och iordningställd hytta. Rast- och informationsplats finns. Byggnadsminne.

1.3 Markanvändning

1.3.1 Skogsbruket präglar fullständigt markanvändningen. Dominerande markägare är Billerud Uddeholm AB som äger cirka 70 % av området. Kyrkan är ägare till sex skogsskiften inom området och Karlstad kommun äger ett område i anslutning till badplatsen vid Mången. Fördelningen (1983) mellan olika ägarkategorier framgår - något förenklat - av kartbilden i bil 6.

1.3.2 Jordbruk bedrivs endast inom mycket begränsade arealer inom förordnandeområdet - jämför kartan i bil 5.

1.3.3 Jakt bedrivs inom ramen för jaktvårdsområden, m fl enheter enligt bil 7.

1.3.4 Fiske och sjön Alstern

Värmland har ca 1 100 sjöar med en yta av minst 10 ha. Bland de något större sjöarna återfinns Brattfors-Alstern med en yta av 950 ha. Den är förhållandevis djup med ett största djup av 64 m. Huvuddelen av sjön uppges vara 15 á 20 m djup.

Botten utgörs övervägande av sten, sand och dy.

Sjöns vattenstånd regleras genom en damm i utloppet. Variationerna under året uppgår till högst 1 m. Regleringen sköts av Brattfors fiskodling i enlighet med avtal med Pardixhyttans hyttelag.

Alsterns vatten är klart och föga färgat. Siktdjupet är större än genomsnittligt. Vattnet är med värmländska mått relativt välbuffrat och sjön löper sålunda ingen större risk att försuras. Nedan återfinns några data om vattenkvaliteten.

Vegetationen är sparsam och utgörs av bland annat vit och gul näckros, gäddnate, braxengräs och notblomster samt vass, säv och fräken.

Fiskbeståndet i Alstern utgörs av gädda, abborre, mört, benlöja, nors, lake, sik och kräftor. Enligt fiskenämndens sjöarkiv skall ål ha funnits på 1930-talet.

Fiskerätten tillhör Pardixhyttans hyttelag, Billerud-Uddeholm och kyrkan. Förvaltningen sker genom Alstern-Lungens fvf. Det är ett utpräglat rekreativfiske med handredskap som bedrivs. Visst nätfiske äger rum av markägare (fiskerättsägare). Allmänheten äger tillgång till fisket genom köp av fiskekort. Kortförsäljningen uppgår till omkring 200 kort per år.

Fiskevårdsföreningen har ett flertal gånger satt in laxartad fisk. I regel har det varit gullspångsöring, men gullspångslax, brunshytteöring, vätternröding och regnbågslax har satts in vid några tillfällen. Laxfiskarnas tillväxt och återfångsten av dessa har varit god.

Sjöns värde betingas av att den har ett klart vatten av god kvalitet, som inte gör den försurningskänslig, av att den ligger i ett område föga påverkat av skogsbruket och att utsläpp av avloppsvatten i stort sett saknas. Den reglering som utövas är måttlig.

Ovan nämnda betingelser gör sjön lämpad som referenssjö i olika sammanhang. För närvarande är det aktuellt med referenssjöar för kalkningsplaneringen. Ur länsstyrelsens synpunkt bör sjön så långt möjligt få förbli orörd av såväl kalavverkning, skogsdikning och skogsgödsling som ingrepp i själva sjön som insättning av andra fiskarter än de som redan finns där, gödsling, fiske med storfiskemetoder, fiskodling, ökad reglering eller byggande i vatten.

Fysikalisk-kemiska analyser Alstern:

Datum	Djup	pH	A	Lednf.	Pt	Ca+Mg	Siktdjup
9/6-35		6,8					5,5
aug-72		7,2	140				
-75		6,2	150	3,8	10		
12/9-79	1,0	7,1	128	3,5	10		6,0
22/10-79	1,0	6,9	128	3,5	5	2,4 (ca)	9,0
17/4-80	0	6,6		3,2			
	1,0	6,7	118	3,5	50		
	2,0	6,6		3,5			
	5,0	6,7		3,6			

1.3.5 Bebyggelse

Ute på de plana hedområdena inskränker sig bebyggelsen till gården Stegla öster om Alsterns sydspets.

I Brattforshedens utkanter finns permanent bebyggelse samlad till ett flertal platser t ex Västerud, Rud (i norr), Mon, Forshyttan, Paradisgård, Brattfors, Dalbotorp och Källorna.

Fritidsbebyggelse finns spridd över området, främst vid Alsterns stränder och med koncentration till norra delarna av sjön.

Sammantaget kan Brattforssheden betecknas som mycket glest bebyggt. Jämför bilaga 8 och topografiska kartbladen över området.

1.3.6 Anläggningar för turism

En större anläggning finns, nämligen den vid sjön Mångens södra strand. Invid den kilometerlånga sandstranden finns campingstugor, husvagnsuppställning samt serverings- och servicebyggnader. Anläggningarna ägs av Karlstad kommun.

1.3.7 Anläggningar för friluftsliv

Enkla anordningar för friluftslivet har etappvis sedan 1976 iordningstänkts som AMS-arbeten. Anordningarna utgöres av vandringsled från Brattfors över Gräshöjden till Alsterns sydspets och åter Brattfors. Förgreningar öster, respektive väster om sjön har påbörjats. I anslutning till vandringslederna har byggts några rastplatser (för närvarande 5 st) med vindskydd och toalett. Dessutom har informationstavlors uppsatts på ett antal platser, lämpade som utgångspunkt för vandring. Jämför bilaga 9 med karta över befintliga och rekommenderade friluftsanläggningar.

Befintliga friluftsanläggningar har planerats av länsstyrelsen och uppförts av skogsvårdsstyrelsen. Filipstads kommun, har sammanställt en enkel ledbeskrivning.

Leden uppges (fritidskontoret, Filipstad) vara mycket uppskattad och flitigt frekventerad. Vandringsleden med sina enkla anordningar samt möjligheter till naturupplevelser bedöms således ha en betydande turistisk betydelse. En vidare satsning av detta slag diskuteras bl a inom en lokal arbetsgrupp i Brattfors.

1.3.8 Täktverksamhet

Sand- och grustäkt förekommer i förhållandevis begränsad omfattning. De största ligger i distalbranten mellan Källorna och Dalen. Gällande täktillstånd redovisas i bilaga 5. Härutöver förekommer ett antal mindre husbehovstäkter. Strax utanför förordnandeområde förekommer vid Sutterhöjden mycket omfattande täktverksamhet.

1.3.9 Flyg

Inom de extremt plana ytorna i sydöstra delen av Brattforssheden finns ett flygfält. Det utnyttjas för närvarande i viss mån av sportflygklubbar (Filipstad). Fältet har viss betydelse ur beredskapssynpunkt genom att frivilliga flygkåren (FFK) har verksamhet förlagd dit. En klunga byggnader ligger i fältets nordöstra del.

Enkla flygplatser för skogsbrukets behov finns - i form av förstärkt bilväg - öster om Ormtjärn samt väster om Svartåns inflöde på heden.

Brattforsheden utnyttjas tidvis som lågflygningsstråk.

1.3.10 Ledningsgator övertvåras Brattforsheden i flera sträckningar. Större ledningar redovisas på karta i bil 11.

1.3.11 Horssjöns skjutfält ligger omedelbart väster om Brattforsheden i höjd med Alsterns nordspets. Inom en zon på cirka 750 m x 4 000 m sammanfaller skjutfältet och naturvårdsområdet. Denna del av skjutfältet utgör riskområde vid skjutningar men avses ej bli direkt utnyttjat vid militära övningar.

1.3.12 Vattentäkt

Brattforsheden utgör ett jättelikt grundvattenmagasin. Synliga läckage finns dels i ravinerna vid Lungälven dels i Källorna i distalbranten i söder.

Vattentäkt sker vid Dalen i södra kanten varifrån Lindfors samhälle förses med hushållsvatten samt vid Källdalens övre del varifrån Brattfors samhälle förses.

Betydligt större vattentäkter har tidigare diskuterats vilket bl a framgår av en förprojektering som VIAK redovisade 1968. Där skisseras möjligheter att förse Kristinehamn och/eller Karlstad med vatten.

1.3.13 Reningsverk för Brattfors samhälle byggdes 1980 i kanten av ravinsystemet vid Lungälven, jämför karta i bilaga 12.

1.4 Tillgänglighet

Brattforsheden nås via länsväg 63 mellan Karlstad och Filipstad samt via väg 826 mellan Brattfors och Sunnemo (Hagfors). Området genomkorsas av ett stort antal vägar varav de minsta som regel är enskilda skogsbilvägar. Enskilda vägar med statsbidrag redovisas i bil 13.

Markförhållandena gör det som regel lätt att ta upp nya körstråk i terrängen.

Bussförbindelse finns dels mellan Karlstad-Filipstad dels Hagfors-Filipstad men antalet turer är lågt.

Avståndet till Brattforsheden från några större orter är följande:

Från Karlstad	cirka	40 km
" Filipstad	"	15 "
" Hagfors	"	60 "
" Kristinehamn	"	50 "

Inom den del av förordnandeområdet som sammanfaller med Horssjöns skjutfält är tillträde ej tillåtet under pågående övning.

1.5 Slitage och störningskänslighet

Inom det mycket stora naturvårdsobjektet varierar störningskänsligheten beroende på markbeskaffenhet och andra förutsättningar. Här sammanfattas några aspekter.

Sandmarker dominerar inom området. Upprepat tramp eller körning med motorfordon lämnar lätt spår i terrängen. För den enhetliga och artfattiga floran är detta ett begränsat problem. Däremot kan detaljerna i markens många ytformationer lätt få besvärande skador vid terrängkörning eller andra ingrepp.

Flygsand förekommer inom betydande arealer, jämför SNV PM 1412. Skärningar i vissa dynryggar visar att flygsand avlagrats vid olika tillfällen och från olika väderstreck. Dvs sandflykt har förekommit. Riskerna för ny sandflykt bedöms dock med nuvarande klimat och vegetation vara begränsade. Det är angeläget att dynernas ytformer inte förändras genom direkta ingrepp t ex genom markberedning.

Ravinerna är mycket känsliga för ingrepp av olika slag. Även trampet på en vandringsled resulterar snart i jordflytningar eller skred. Koncentrerad ytavrinning - t ex från åkerområden - kan lätt resultera i mer eller mindre kraftiga förändringar av ravinkanterna. I de branta sluttningarna i förordnandeområdets norr delar har omfattande ("katastrofartad") nybildning av raviner ägt rum till följd av att nederbördsvatten koncentrerats av vägar eller traktorspår. Jämför beskrivningen av Curt Fredén och Lars Furuholm i "The Säterberget Gully at Brattforsheden Värmland, Sweden". Geologiska Föreningens i Stockholm Förhandlingar Vol 100, sid 231-235. Särtryck.

Torvmarkerna bedöms vara relativt störningskänsliga. I flera fall har torvmarkerna inom förordnandeområdet betecknats som naturvetenskapligt mycket intressanta objekt och bör därför skonas från alla ingrepp. Dessutom bedöms de större mossarna ha en avgörande betydelse för häckningen av vissa störningskänsliga fågelarter. Även mindre torvmarker bedöms ha förhållandevis stor betydelse för växt- och djurliv som avbrott i den torra och fattiga sandkakan.

1.6 Problem- /Konfliktområden

Förordnandet kan i viss mån komma i konflikt med det moderna skogsbrukets primära intressen.

Då förordnandets ändamål i första hand är att bevara geologiska formationer är restriktioner i skogsavverkningar normalt ej motiverade utöver det som generellt gäller enligt skogsvårdslagen (§ 21). Vissa delområden är dock av särskilt naturvårdsintresse och det bedöms vara motiverat att där påverka skogsbruket i högre grad. Det kan gälla speciella biologiska värden och tillgången på speciellt attraktiva besöksobjekt. Vidare kan vissa geologiskt intressanta ytformer med fördel studeras bäst om de omges av högstammig skog. Överblick och perspektiv i sådana skogsbestånd är överlägsnen i andra beståndstyper. Ytformerna kan i vissa fall också riskera skadas av virkestransporter och andra åtgärder där tunga maskiner kommer till användning.

Sandödlan trivs i områden med blottad sand. Strävan att ge denna djurart spridningsmöjligheter står i princip i motsats till geologens respektive skogsbrukarens intressen. Det handlar i detta fall dock om relativt begränsade ytor.

Flodpärlmusslans krav på livsmiljö står delvis i motsats till strävan att gynna fiskbestånden i trakten genom kalkning.

Strävan till mera opåverkade vatten inom det relativt begränsade nederbördsområdet står delvis i motsats till fiskets intressen av insatser för fiskbestånden samt till skogsbrukets intresse av att använda skogsgödselmedel eller utnyttja kemiska bekämpningsmedel.

Turismens intresse av att utnyttja Lungälven och Svartån som kanotleder står delvis i motsats till strävan att bevara biologiskt intressanta miljöer opåverkade.

Turismens intresse av att erbjuda service och "häftiga" aktiviteter för en bred publik står delvis i motsats till strävan att erbjuda besökare en djupare naturupplevelse.

2. PLANDEL

DISPOSITION OCH SKÖTSEL AV MARK OCH VATTEN

Övergripande mål

Syftet med naturvårdsområdets disposition och skötsel är dels att bevara de geologiskt intressanta ytformationerna och biologiskt rikare naturtyperna dels att bevara området attraktivt och underlätta och berika allmänhetens vistelse i området.

Generella riktlinjer och åtgärder2.1. Hävd av skogsmarken

I princip indelas området i tre zoner avseende skogsbruk (se nedan A-B-C)

A. Mål: Inom huvuddelen av förordnandeområdet får normalt skogsbruk bedrivas.

Riktlinjer och åtgärder.

Särskild hänsyn till naturmiljön skall iakttagas inom området. Tillämpningen av skogsvårdslagens generella hänsynsregler utgör därvid grund. Vissa förhållanden måste emellertid speciellt uppmärksammas i detta fall. I nedanstående förteckning upptar länsstyrelsen därför sådana hänsynsregler som särskilt skall iakttagas.

Vare sig miljöhänsynen krävs med hänvisning till skogsvårdslagen eller naturvårdslagen skall restriktionerna i skogsbruket inte vara så omfattande att pågående markanvändning avsevärt försvåras.

Med stöd av naturvårdslagen fastställer länsstyrelsen följande riktlinjer.

- a) skogsbruket skall bedrivas så att skador på markens ytformer undviks.
- b) skogsbruket skall bedrivas så att jordskred i raviner och sluttningar inte uppstår.
- c) vegetationen vid stränder och andra övergångszoner skall i väsentlig omfattning lämnas intakta och tillåtas utvecklas fritt.
- d) myrmarker och deras närmaste omgivning skall lämnas utan åtgärd.
- e) intakta grupper av gran, gråal och diverse lövträd och busk skall lämnas nere i ravinbottnar och blöta kanter.
- f) grupper av stora aspar, björk och tallar bör lämnas på torra marker.
- g) torrträd bör i största möjliga utsträckning lämnas vid gallringar och andra ingrepp.

Följande aspekt beaktas i tillämpliga delar

- i) Inom delar av delatytorna som tidvis berörs av högt grundvatten förekommer vegetativ föryngring av gran. Kloner av sådan gran bildar avvikande punktobjekt av visst biologiskt och landskapsestetiskt värde på den eljest enhetligt magra ytan. En del sådana kloner/dungar bör sparas.

B. Skogsbruk inom samrådsområden

De områden som berörs framgår dels av förteckningen på sid 13-14 i beslutet dels av kartan i bil 1. De representerar vitt skilda naturtyper vilket framgår av bil 4.

Mål: Samrådsområdenas speciella naturvärden skall beaktas och bevaras.

Riktlinjer och åtgärder: Skogsbruksåtgärd skall ej ske utan samråd med länsstyrelsen. Anmälan skall inlämnas minst två månader före aktualiserad åtgärd. Underlag för samråd finns i bil 4.

Oberoende av om sådan anmälan om samråd inkommer skall länsstyrelsen successivt analysera områdena och utforma mer detaljerat underlag för samråd och naturvårdshänsyn eller vidtaga andra naturvårdsåtgärder som bedöms motiverade.

C. Reservatsområden

Inom naturvårdsområdet avsättes i anslutning till detta beslut tre naturreservat (jämlikt § 7 naturvårdslagen). För respektive reservat utformas särskilda bestämmelser.

2.2 Hävd av jordbruksmark

Jordbruk inom befintlig odlingsmark berörs inte direkt av förordnandet.

2.3 Jakt- och viltvård

Jakten berörs inte direkt av förordnandet. Beträffande jaktens uppläggning bör samråd ske med huvudmannen för friluftsanläggningarna inom området. Exempelvis bör allmänheten informeras om pågående älgjakt.

2.4 Sjöar och vattendrag

Mål: Att så långt möjligt bevara nederbördsområdet fritt från föroreningar samt att bevara vattnens naturliga fauna och flora. Sjön Alstern användes som referenssjö i limnologiska frågor. Vidare skall vattenområden och stränder bevaras attraktiva för en publik som söker rik naturupplevelse.

Riktlinjer och åtgärder: Trafik med bullrande eller i övrigt störande farkoster begränsas. Dispensabla förbud beträffande kalkning, rotenonbehandling, fiskodling m m gäller enligt föreskrifterna i avsnitt A.

Fiske bör fortgå i Alstern i ungefär den omfattning som för närvarande pågår.

Naturvårdsförvaltaren söker i samråd med fiskerättsinnehavare och fiskenämnden att utforma fisket på lämpligt sätt.

Eventuell inplantering av laxartad fisk skall ske i samråd med länsstyrelsen och fiskenämnden.

Inom samrådsområdena (se sid 12 och bil 1 och 4) krävs anmälan till länsstyrelsen. Rotenonbehandling eller andra därmed jämförliga metoder bör ej komma i fråga.

Med hänsyn till sjön Alsterns värde som referenssjö (jfr sid 4) bör gödsling, fiske med storfiskemetoder, fiskodling, ökad reglering eller byggande i vatten undvikas så långt som möjligt. Vidare bör kalavverkning, skogsdikning, skogsgödsling begränsas i anslutning till sjön Alstern. Ovanstående arbetsföretag regleras genom olika lagbestämmelser eller anvisningar. Vid tillämpningen av dessa regler bör stor restriktivitet iakttas med hänsyn till områdets värde. Frizonen (mot sjö och vattendrag) vid skogsmarksgödsling bör vara 50-100 meter bred.

2.5 Byggnader

Befintliga byggnader och tomtmark disponeras utan direkt hinder av naturvårdsförordnandet. För tillsynspersonal och för informationsverksamhet bör naturvårdsförvaltningen skaffa sig dispositionsrätten till lämpliga byggnader.

2.6 Fornvård, kulturminnesvård

Ett flertal kulturminnen finns inom naturvårdsområdet. Ansvaret för deras skötsel åvilar länsstyrelsen genom länsantikvarien.

Samordning med åtgärder för naturvård och friluftsliv skall ske i största möjliga utsträckning genom naturvårdsförvaltaren.

2.7 Vägar

Mål: Allmänhetens utnyttjande av bilvägnätet skall anpassas till två delvis motstående aspekter

dels begränsning med hänsyn till markägares intressen samt med hänsyn till strävan att undvika buller och andra störningar

dels tillträde till lämpliga utgångspunkter och utpräglade utflyktsinål.

Riktlinjer och åtgärder: På kartan i bilaga 9 anges de enskilda bilvägar vilka föreslås hållas öppna för allmänheten.

Naturvårdsförvaltaren bearbetar detta förslag i samverkan med berörda markägare och vägförvaltningen samt låter uppföra skyltar och eventuella vägbommar som behövs för styrningen av trafiken.

3. BEHANDLING AV SKÖTSELOMRÅDEN

Förordnandeområdets stora omfattning och komplexitet medför att någon fullständig indelning i skötselområden inte är möjlig att göra. En sorts zonindelning har dock gjorts enligt följande:

3.1 RESERVATSOMRÅDEN

För tre delområden prövas frågan om reservatsbildning (enligt § 7 NVL) parallellt med det nu aktuella förordnandet om naturvårdsområde (enligt § 19 NVL).

De tre reservatsområdena är.

Lungälvens ravinsystem
Kittelfältet vid Alstertjärnarna samt
Geijerdalsmossen.

Särskilda bestämmelser och skötselplan skall gälla för respektive reservatsområde. Tillsyn, information och friluftsanordningar samordnas i största möjliga utsträckning inom hela Brattförsheden.

3.2 SAMRÅDSOMRÅDEN

För 22 st delområden är målsättningen att naturvårdens intressen i högre grad skall beaktas. Detta innebär att särskilt krav på anmälan för samråd beträffande skogsavverkning och användning av växtnäringssämnen. Det innebär vidare att länsstyrelsen skall studera dessa delområden närmare för att skapa bättre underlag för mer detaljerade anvisningar för markanvändning och åtgärder. Sådana studier kan i några fall eventuellt även leda till prövning av om ytterligare reservatsområden skall avsättas inom Brattförsheden. Samrådsområdena förtecknas nedan:

FÖRTECKNING ÖVER SAMRÅDSOMRÅDEN (jämför karta i bil 1)

		Ungefärlig omfattning
S 1	Källorna i deltafronten	cirka 100 ha
S 2	Lokal för sandödda	1
S 3	Ångsågen	8
S 4	Brödhållartjärnarna	cirka 200
S 5	Stora tjärnen	7
S 6	Stegla	4

Planeringsavdelningen

1984-03-19

11.1211-1964-83

S 7	Stränder och öar i sjön Alstern	45
S 8	Jägarmana	20
S 9	Finnebäckplatån	80
S 10	Dynfältet NV Alstern	cirka 500
S 11	Malmtorget	1
S 12	Finnhöjden	8
S 13	Flymossen	5 + 25 imp
S 14	Lyckmossen	5 + 25 imp
S 15	Paradismossen	- 35 imp
S 16	Stormossen	5 + 60 imp
S 17	Svartåns stränder	cirka 15 km sträcka
S 18	Skäftdalen	25
S 19	Säterbergets ravin	1
S 20	Högåsen	3
S 21	Träjmossen	5 + 25
S 22	Vassemossen	5 + 25 imp

Respektive område beskrivs kortfattat i bil 4. Där redovisas även riktlinjer för samråd om markanvändning och eventuella naturvårdsåtgärder.

3.3 ÖVRIGA DELAR AV BRATTFORSHEDEN

För den övervägande delen av ytan skall skötselplanens generella riktlinjer gälla. Målet är att de geologiskt intressanta företeelserna bevaras och att hänsyn till naturvärden i övrigt iakttages inom ramen för generellt gällande regler för skogsbruk. Skogsvårdsstyrelsen är tillsynsmyndighet beträffande naturvårdshänsyn i skogsbruket inom dessa delar av Brattforsheden.

Friluftsanordningar planeras och uppföres i samverkan mellan naturvårdsförvaltaren och berörd kommun enligt avtal med respektive markägare.

4. ANORDNINGAR FÖR REKREATION OCH FRILUFTSLIV

4.1 ÖVERGRIPANDE MÅL

Brattforsheden har mycket goda förutsättningar för friluftsliv av olika slag. I den fysiska riksplaneringen (FRP) har området betecknats som riksobjekt inte endast avseende de naturvetenskapliga värdena utan även de sociala - rekreativa. Dessa förutsättningar bör utnyttjas för att tillgodose behovet av naturupplevelser. Anordningarna skall vägleda och hjälpa besökare samtidigt som verksamheten kanaliseras för att begränsa störningar i känsliga naturmiljöer eller de areella näringarna. Information om naturförhållandena bör vara en väsentlig del av verksamheten.

4.2 GENERELLA RIKTLINJER

Förordnandet jämlikt 19 § naturvårdslagen innebär inte direkt att markägare förpliktigas tåla att anläggningar uppföres. Avtal med respektive markägare förutsättes träffas när föreslagna åtgärder successivt genomföres. Förverkligandet förutsätter direkt medverkan från berörd kommun eller lokal intressent. Om väsentlig utökning utöver här presenterade förslag aktualiseras skall sådan utbyggnad av friluftsanordningarna särskilt prövas av länsstyrelsen.

Rätten att bibehålla större, kostsam anläggning som t ex parkeringsplats bör säkras genom inskriven nyttjanderätt eller servitut.

4.3 TILLGÄNGLIGHET

Tillströmningen av besökare skall kanaliseras så att slitage och störningar begränsas.

För närvarande finns förutom de allmänna vägarna ett stort antal enskilda vägar inom området. Markens beskaffenhet gör bilkörning möjlig utefter många enkla körstråk.

En fri trafik långt ut i busken kan komma att innebära stora olägenheter om antalet besökare ökar.

En begränsning av tillgängliga bilvägar bör ske. På kartan i bilaga markeras de enskilda vägar som bör hållas öppna för allmänheten. Övriga bilvägar och enkla körstråk skall allmänheten inte ha tillåtelse att utnyttja. Förslag till justering av detta "tillåtna" vägsystem skall göras av naturvårdsförvaltaren i samråd med berörda intressenter när erfarenhet av verksamheten samlats.

4.4 VANDRINGSLEDER

För närvarande (1983) finns ca tre mil markerade leder. En utbyggnad i huvudsak enligt markering på kartan bilaga 9 bör ske. Ledernas sträckning motiveras bl a av strävan att nå pedagogiskt och landskapsestetiskt lämpliga platser samt att kanalisera besökare till mindre känsliga områden.

Höga krav på ledernas kvalité skall ställas både vid iordningsställandet och framför allt vid löpande underhåll. En vandringsled är i och för sig en mycket enkel anordning. Erfarenheter från olika delar av länet visar dock att mycket stor omsorg måste ägnas arbetets genomförande för att vandringsleden skall vara attraktiv och användbar för den breda publik som åtgärden är avsedd för.

Konsekvent och tydlig vägvisning samt lämpliga åtgärder vid blöta och mjuka markavsnitt hör till de viktigaste frågorna. I de fall rastplatser med eldstad byggs i anslutning till leden måste ovillkorligen vedhållningen ordnas av den underhållsansvarige.

Detaljerade anvisningar för ledens sträckning och utformning sammanställs genom naturvårdsförvaltaren för respektive utbyggnadsetapp.

4.5 RASTPLATSER VID BILVÄG

För närvarande en rastplats för bilister vid hyttan i Brattfors strax utanför förordnandeområdet. Liknande rastplatser bör ordnas enligt markering på kartan i bilaga 9.

Målsättningen med rastplatserna skall vara dels att erbjuda en attraktiv miljö för vägfarande dels att inspirera nya besökare att stifta närmare bekantskap med Brattforssheden, dess friluftsanordningar och natur.

Rastplatserna skall vara utrustade med toalett, sopkärl och rustika sittgrupper samt information om Brattforssheden. I några fall kan andra anordningar som eldstad m m vara motiverade. Syftet med anläggningen är alltså att den skall vara en inkörspport för närmare studium av Brattforssheden. Prioritering av skötselåtgärder skall göras utifrån detta syfte.

Detaljerade anvisningar för utformningen av respektive rastplats sammanställs av naturvårdsförvaltaren.

Rastplatsen bör kunna fungera som utgångspunkt för naturstudier samt vandringar.

Uppställningsplats

4.6 SKIDSPÅR - OCH LEDER

Brattforsshedens sandkaka kan vid första påseende verka ointressant som skidterräng. Emellertid är snötillgången ofta mycket god speciellt vid jämförelse med förhållandena i karlstadtrakten. I betydande omfattning utnyttjas därför Brattforssheden för skidåkning. Spårläggning har huvudsakligen utförts av idrottsföreningar i Molkom och Filipstad. Utformning och underhåll av skidspåren bör i viss mån samordnas med naturvårdsförvaltningen. Lokaliseringen bör bli prövas med tanke på förordnandets ändamål och utbyggnad av andra friluftsanordningar.

Utformningen av skidspår bör beaktas vid såväl träningsaspekter som möjligheter till naturupplevelser.

4.7 KANOTLEDER

Brattforshedens sjöar och vattendrag är av intresse som kanotvatten. Speciellt intressant är dessa vatten som länkar i längre regionala kanotleder med anknytning till Sunnemodalen och Klarälven samt sjösystemet i sydöstra Värmland.

Möjligheterna till sådana långa leder förutsätter emellertid att Svartån och/eller Lungälven utnyttjas. Dessa vattendrag är starkt meandrande vilket medför kontinuerlig erosion i stränderna och ansamling av träd och träddelar i vattnet.

För att möjliggöra framfart med kanot måste rensningar göras. Den erosionspåverkade vegetationen har emellertid betydande naturvårdsintressen varför det inte är självklart att rensningar är av godo. Såväl biologiska som "estetiska" aspekter gör att ingrepp av städningsskäraktigt inte bör ske - åtminstone inte i någon större skala.

4.8 BAD M M

Flerstädes bildar Brattforshedens sandlager utmärkta badstränder.

Normalt bör dessa med fördel kunna utnyttjas utan att bryggor m m iordningställas.

Vattenskidåkning och liknande faller utanför ramen för den verksamhet som avses bedrivas inom förordnandeområdet.

4.9 MÅNGEN-BADENS TURISTANLÄGGNING

Denna anläggning må utvecklas som en konventionell bad- och campingplats i huvudsak inom de arealer som för närvarande utnyttjas. Vid den fortsatta utvecklingen av anläggningar och verksamhet skall dock naturvårdsförordnandets ändamål beaktas. Anläggningens huvudman bör i största möjliga utsträckning samarbeta med naturvårdsförvaltningen för utveckling av gemensam verksamhet t ex beträffande information, leder m m.

4.10 RENHÅLLNING

Ankommer på respektive kommun.

4.11 SÄKERHET

Eldsläckningsutrustning skall, liksom information om lämpliga åtgärder vid brand, finnas vid alla rastplatser. Ansvaret för utrustningen åvilar huvudman för anläggningarnas skötsel dvs berörd kommun. Särskild skogsbrandförsäkring tecknas för en zon kring vandringsled i samband med att sådan iordningställes.

4.12 INFORMATION

Skyltning utförs enligt Svensk standard (SIS 031522 och SIS 031211) och enligt naturvårdsverkets anvisningar.

Kompletterande skyltning av vissa speciella sevärdheter och anläggningar kan utformas i grovt trävirke enligt den modell som nyligen (80-83) använts inom Hovfjällets naturreservat.

Naturvårdsförvaltaren sammanställer detaljerade anvisningar för etappvis utbyggnad av sådan skyltning.

Naturinformation bör ägnas mycket stor uppmärksamhet av naturvårdsförvaltaren och övriga instanser som är berörda av verksamheten på Brattforsheden. Berörda parter bör i lämpliga former samverka för utveckling av skyltar, foldrar, naturum, naturstiggar, guide turer och naturtolkning i andra former samt undervisning (orientering) riktad såväl till all berörd personal som till intresserade skolor, föreningar m m.

4.13 UTMÄRKNING AV GRÄNSER

Skall genom naturvårdsförvaltaren utföras enligt Svensk standard (SIS 031522).

5. TILLSYN

Tillsynsansvaret fördelas enligt följande.

5.1 Naturvårdsförvaltaren skall tillse att gällande bestämmelser i länsstyrelsens beslut och fastställda planer följs liksom att villkor i beviljade dispenser iakttages.

Berörda kommuner skall tillse att iordningsställda friluftsanläggningar fortlöpande hålls i gott skick.

Vidare erinras om att - enligt gällande skogslagstiftning - skogsvårdsstyrelsen har ansvar för att skogsvårdslagens regler om särskilda hänsyn till naturmiljön tillämpas inom de delar av Brattforsheden och i de avseenden där inte särskilda bestämmelser reglerar dessa frågor mer i detalj.

5.2 Särskild tillsynsman bör anlitas och vara i verksamhet inom området under stora delar av året. Berörda parter bör så långt möjligt samverka beträffande det praktiska utförandet och finansieringen av tillsynsverksamheten.

6. SAMRÅD

Inom det mycket stora och komplexa objektet finns en rad olika intressen och aktiviteter som delvis kan vara motstående. Ett kontinuerligt samråd mellan olika intressenter behövs.

Ett särskilt skötselråd för Brattforsheden bör därför bildas.

Naturvårdsförvaltaren sammankallar representanter för olika intressen - stat, kommun, markägare, friluftsliv, turism, naturskydd, forskning (främst geovetenskap) m m. Rådet bör ha minst en sammankomst per år.

Praktiskt samarbete och informationsutbyte mellan olika personalkategorier verksamma på Brattforsheden eftersträvas.

7. DOKUMENTATION

7.1 Årligen sammanställer naturvårdsförvaltaren rapport över verksamheten på Brattforsheden.

7.2 Kännedomen om Brattforshedens naturförhållanden behöver ökas på olika sätt. Länsstyrelsen bör verka för att inventeringar och forskning genomförs inom olika ämnesområden. Samarbetet med vetenskapliga institutioner utvecklas och intensifieras.

Exempel på aspekter som bör bearbetas:

Grundvattenbestämmelserna
Nybildning av raviner
Källkärrvegetation och därav betingad fauna
Kryptogamflora och evertebratfauna i ravinlandskap m fl delområden.
Förekomst och förutsättningar för flodpärlmussla
Utbredning av sandödlor.

Följande förslag till undersökningsprogram har lämnats av SGU i samband med remissbehandlingen:

- a) Prover insamlas från t ex Geijersdalsmossen och Flymossen för upprättande av pollendiagram, som ur vegetationshistorisk synpunkt belyser traktens utveckling från landisens avsmältning fram till nutid. I en sådan undersökning skall absoluta tidsbestämningar (Kol 14) ingå.
- b) Geovetenskaplig forskning stimuleras. En kvartärgeologisk undersökning av Svartåns dalgång väntas ge svar på inte bara norra Brattforshedens utvecklingshistoria utan även bidra till förklaringen av Lungälvens uppkomst och av Klarälvens lopp vid Rådasjön. En motsvarande undersökning av den sydligaste delen av naturvårdsområdet berör i hög grad Vänerns utvecklingshistoria.

- 7.3 Utvecklingen av besöksförhållanden och turistiskt utnyttjande bör kontinuerligt följas. Speciellt angeläget är det att uppmärksamma tendenser till slitage och störningar.

8. NATURVÅRDSFÖRVALTNINGENS EKONOMI

Naturvårdsförvaltningen består av två olika delar

dels A) en tillsynsdel med syfte att bevara de naturvetenskapliga värdena, tillämpa gällande bestämmelser samt utforma grundläggande information och vägvisning. I denna del har staten kostnadsansvaret. I bilaga 14 har en grov bedömning av tidsåtgång och kostnader gjorts.

En högre ambitionsnivå med mer omfattande information, forskning och åtgärder för ökat utnyttjande är önskvärd men är beroende av ökad medelstildelning och nya finansieringsmöjligheter.

dels B) en anläggnings- och "servicedel" med syfte att underlätta besök och naturstudier inom ramen för gällande bestämmelser.

Här har berörd kommun i princip kostnadsansvaret.

Iordningställandet av merparten av föreslagna anläggningar kan dock sannolikt komma att genomföras som AMS-arbeten. Kostnaderna kan i så fall fördelas mellan stat och kommun. För underhållet av anläggningarna förutsättes kommunen svara.

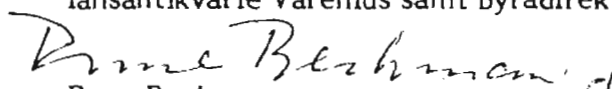
Inom de delområden på Brattforsheden som avsättes som naturreservat (särskilda beslut enligt § 7 NVL) utarbetas särskilda program för anläggningar och skötsel. För de vandringsleder som är gemensamma för hela Brattforsheden är dock berörd kommun skötselansvarig även i de delar lederna går genom reservaten.

Insatserna i såväl A- som B-delen är starkt beroende av ambitionsnivå, tilldelning av anslag och vilja från berörda intressenter att medverka i utveckling av objektet. I olika avsnitt av skötselplanen har frågan om lokal tillsynsman berörts. Målsättningen bör vara att sådan tillsynsman kan vara tillgänglig för insatser under stora delar av året. Möjligheterna att nå detta mål ökar om samma personal utnyttjas (och finansieras) av såväl staten, berörda kommuner, skolor och turistnäring.

Detta beslut kan överklagas hos regeringen, jordbruksdepartementet, se bilaga (form 3).

Beslut i detta ärende har fattats av länsstyrelsens styrelse. I beslutet deltog landshövdingens stf länsråd Rune Beckman jämte ledamöterna Roland Arnesson, Sten Fogde, Arne Hult, Jan Hyttring, Sune Johansson, Bertil Jonasson, Sven Junzell, Helmer Karlsson, Göthe Knutsson, Gullan Lindblad, Berit Persson och Eric Persson samt suppleanterna Margareta Andresén och Gunnar Törnqvist.

I den slutliga handläggningen deltog även naturvårdsdirektör Wirén, företrädare för juridiska enheten, planenheten och lantmäterienheten, länsantikvarie Varenius samt byrådirektör Åhgren, föredragande.

Rune Beckman

Per Åhgren

Kopia till

Markägare (enl fört) rek+mb
Kommunfullmäktige
Byggnadsnämnden
Planenheten
Lantmäterienheten
Naturvårdsenheten
Fastighetsbildningsmyndigheten
Vägförvaltningen
Planverket
Lantbruksnämnden
Naturvårdsregistret
Akten
Reservatspärmen

Bilagor

1. Beslutskarta i skala 1:50 000
2. Markägarförteckning
3. Gränsbeskrivning
- ✓ 4. Samrådsområden på Brattforsheden
5. Karta (1:50 000) över täktområden samt kulturhistoriska objekt och brukad åkermark
6. Karta över markägarförhållande. Översikt i skala 1:50 000
7. Indelning av jaktvårdsområden inom Brattforsheden
8. Kartarkiv i skala 1:10 000 utvisande fritidshus och permanentbebyggelse
- ✓ 9. Friluftsanläggningar karta i skala 1:50 000
10. Vägs skyltar inom naturvårdsområdet; skala 1:50 000
11. Karta i skala 1:50 000 utvisande större kraftledningar
12. Karta i skala 1:1 000 utvisande område för reningsverket vid Brattfors
13. Karta i skala 1:50 000 utvisande enskilda vägar med statsbidrag.
- ✓ 14. Bedömning av kostnader för naturvårdsförvaltningen
- ✓ 15. Besvärshänvisning

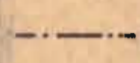
Vid utsändning av materialet ingår normalt av bilagorna endast nr 1, 4, 9, 14 och 15. Övriga bilagor finns arkiverade på Länsstyrelsens naturvårdsenhet dit intresserade kan vända sig för att ta del av dessa dokument.

BRATTFORSHEDEN

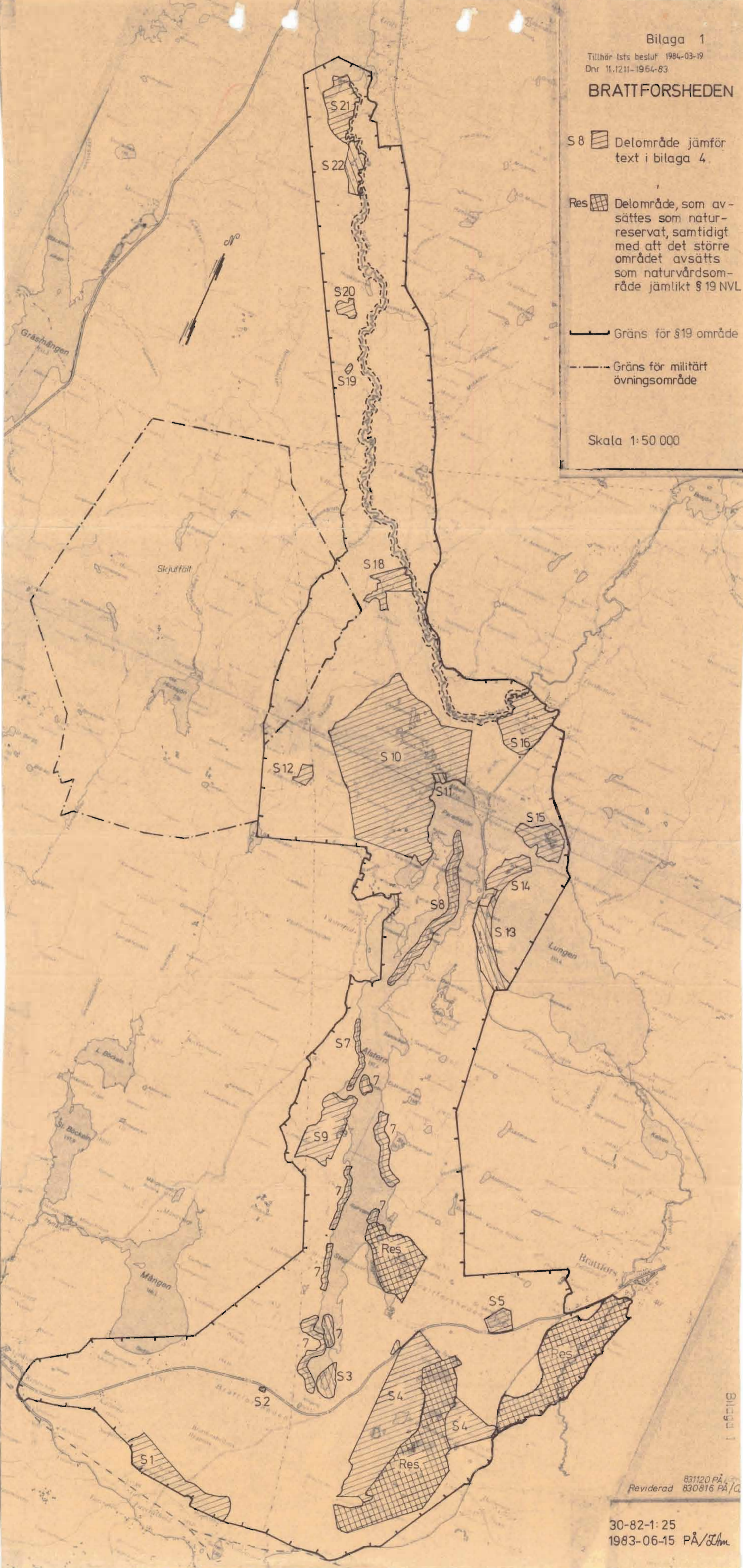
S 8 Delområde jämför text i bilaga 4.

Res Delområde, som av-sättes som natur-reservat, samtidigt med att det större området avsätts som naturvårdsom-råde jämlikt § 19 NVL

 Gräns för §19 område

 Gräns för militärt övningsområde

Skala 1:50 000

831120 PÅ
Reviderad 830816 PÅ/G

Bilaga 1

SAMRÅDSOMRÅDEN PÅ BRATTFORSHEDEN

Redovisningen anknyter till kartan i bil 1. Framställningen avses ligga till grund för samråd angående aktualiserat arbetsföretag och eventuella naturvårdsåtgärder.

S 1 Källor i deltafronten

Områdets karaktär:	Geologiskt och biologiskt intressant. Känslig mark och vegetation.
Läge:	Vid Brattforshedens södra kant mellan Lindfors och Sutterhöjden.
Kommun:	Karlstad
Registerområde:	Nyed
Fastigheter:	Sandtorp Fageråshöjden
Markägare:	Privata
Areal:	Cirka 100 hektar

Beskrivning: Deltafronten (distalbranten) utgör Brattforshedens begränsning i SV. Den består av den rasbrant som bildades vid sandmassornas avlastning längs bort från isälvtunnlarnas mynningar. Branten, som sträcker sig från Mången i V till Bromyren i O (ca 5 km), är 25-30 m hög vid Dränkmossen medan den är bara några få meter hög vid Mångenbadet. Branten löper i en ganska mjuk båge, men den är på flera ställen sönderskuren av mäktiga raviner. Vid Sandtorp finns dessutom ett par stora täkter.

Från landsväg 63 och österut finns en serie källor vilka mynnar i distalbrantens undre del. Många av källorna har tidigare använts för vattentäkt, vilket gamla cementringar och brunnslock vittnar om. Vegetationen är mycket varierande i distalbranten: från torr hedtallskog till fuktig ängsgranskog. De frodigaste partierna finns i anslutning till källorna där ormbunkar och andra fuktälskande arter ger vegetationen ett helt annat utseende än på övriga delar. Inte minst kryptogamfloran är av stort intresse.

Distalbranten med källorna är ett skyddsvärt område, utgörande en viktig del av Brattforshedens geologiska helhet. Frekvens och omfattning är unik i Sverige.

Målsättning: De geologiska formationerna, i första hand källorna med omgivning, skall bevaras. Vegetationen i anslutning till källorna skall lämnas i huvudsak orörd. I övriga delar av delområdet kan skogsbruk bedrivas under förutsättning att särskild hänsyn till naturmiljön iakttages. Samråden skall ske enligt följande riktlinjer:

- körning med tunga maskiner skall inte ske om risk för markskador föreligger
- vegetationen i anslutning till källorna skall lämnas i huvudsak orörd så att deras skuggkrävande fält- och bottenskikt inte spölieras
- döda träd och lövträd skall lämnas till förmån bl a för hålbbyggande fåglar

S 2 Lokal för sandödlan

Områdets karaktär:	Zoologiskt intressant som livsmiljö för sandödlan
Läge:	Vid skärningen mellan länsväg 63 och kraftledningen ungefär mitt emellan Mångenbaden och Alsterboden.
Kommun:	Karlstad
Registerområde:	Nyed
Fastighet:	Alsterstorp 1:2
Markägare:	Billerud AB
Areal:	Cirka 1 hektar

Beskrivning: Delområdet är den enda kända lokalen för sandödlan inom Brattförsheden. Sandödlan förekommer endast mycket sparsamt i landet, och i synnerhet så här långt norrut. Endast två sandödlalokaler är kända i Värmland. Området är en nästan helt vegetationsfri sandyta, svagt sluttande mot S. Sandytan täcks i kanterna av vissna barr och en del lavvegetation. Omgivningen består av ung tallskog, ca 20 år.

Området har under senare år utnyttjats som parkerings- och lägerplats varför efter samråd mellan länsstyrelsen och markägaren, infartsvägen till området grävts av.

Målsättning: Gynnande av sandödlestammen.

Riktlinjer: Trädskiktet bör glesas ut så att solinstrålningen ökar. För att gynna ödlorna bör den öppna sandytan utökas.

Sandödlestammens storlek och livsbetingelser bör kontrolleras i samråd med zoologisk expertis.

S 3 Ångsågen

Områdets karaktär:	Lämplig utgångspunkt för besök på Brattforsheden
Läge:	Vid sjön Alsterns sydspets
Kommun:	Filipstad
Registerområde:	Brattfors
Fastighet:	Brattforshyttan 3:1
Markägare:	Billerud AB
Areal:	Cirka 10 hektar

Beskrivning: Sågviken med omgivningar. Relativt stora nivåskillnader mellan de centrala delarna och omgivningarna. Ytformationerna byggs upp både av isälvssediment och flygsand.

Platsen har hyst en ångsåg som vid sekelskiftet förädlade virke från de mycket omfattande avverkningar som då ägde rum på heden. Platsen har tidigare även använts som omlastningsplats för järnmalm m m. En järnvägsbank går härifrån mot söder.

Området utnyttjas tidvis som jaktskyttebana.

Enkel parkering och rastplatsanordningar har byggts som AMS-arbete.

Målsättning: Rastplats, lägerplats, information och utgångspunkt för allmänhetens besök på Brattforsheden.

Riktlinjer: Attraktiv landskapsbild och vistelsemiljö eftersträvas vid skoglig åtgärd.

Avtal om markutnyttjande för friluftsanordningar bör träffas.

Rekommendationer för delområden (jämför bif kartor i skala 1: 2500 resp 1:500).

Skötselområde 1: Parkeringsplatsen

Beskrivning: Ett flackt område i reservatets södra del. har tidigare använts som timmeruppläggningsplats. P-plats med toalett (av handikapptyp), sopkärl, stockbord och informationstavla finns anlagd.

Riktlinjer: Området användes som parkerings- och informationsplats.

Skötselområde 2: Ängen och skjutbanan

Beskrivning: Området är till största delen öppen mark med ängsvegetation och enstaka träd och buskgrupper. Mellan stranden och ängen finns en tät lövträdsridå, men i övrigt inramas området av tallskog. Området är tidvis utnyttjat som skjutbana och de byggnader och anläggningar som finns tillhör denna verksamhet. För länge sedan har området använts som omlastningsplats för järnmalm m m, och strax intill fanns en ångsåg (som brann ner omkr år 1900). Minnen från den tiden är en gammal sjunken pråm, en kaj och en järnvägsbank.

Ängsytorna håller nu på att växa igen med lövsly och självföryngrade tallbuskar.

Riktlinjer: Området skall användas som informations- och rastplats för besökare på Brattforsheden. Ängsytorna skall hållas öppna. Strandskogen skall behållas av främst estetiska skäl. Skjutbaneverksamheten kan även framgent bedrivas om den klart avgränsas mot allmänhetens anläggningar.

Dassen och regnskydden vid skjutbanan avlägsnas. Stugan ses över och målas vid behov. Utnyttjas eventuellt för informationsändamål.

Skötselområde 3: Rastplats för vandringsleden.

Beskrivning: En rastplats med skärmskydd och eldplats iordningställdes vintern 1976/77 i samband med anläggandet av etapp I av vandringsledssystemet på Brattforsheden. Enkel toalett med latringrop finns vid anläggningen.

Riktlinjer: Området användes som rastplats. Vid skogsbruksåtgärd skall särskild hänsyn tas till naturmiljön i anslutning till rastplatsen. Landskapsestetiska aspekter skall vara vägledande vid samråd.

Anordningarna tillses regelbundet. Särskilt viktigt är att ved alltid finns tillgänglig vid skärmskyddets eldplats.

Skötselområde 4: Udden V om Sågviken.

Beskrivning: En smal, lång udde som delar av Alsterns södra del i två vikar: Sågviken och Alsterbodviken. Udden består helt av rullstensmaterial och den ingår i samma stråk av åsbildningar som öarna i Alstern.

Vegetationen består av hedtallskog med en strandremsa dominerad av lövträd.

Riktlinjer: Den geologiska formationen skall bevaras. Landskapsestetiska aspekter skall vara vägledande vid samråd angående skogsbruk. Föryngring bör ske under fröträdsställning.

Skötselområde 5: Sluttningarna i områdets periferi.

Beskrivning: Sluttningen från deltaplanet ner mot sjön är här mycket brant och hög, upp till 25 m. Formerna stöder teorin om att Alsterbäcken är en dödisbildning. Vegetationen är något friskare (fuktigare) än på omgivande deltaytor, dvs tallheden har större inslag av t ex blåbär och gran.

Riktlinjer: Området skall utgöra inramning till de sociala arrangemangen i område 2 och 3.

Samråden skall ske enligt följande:

- de geologiska formationerna får inte skadas med t ex hjulspår
- kalavverkning av större sammanhängande ytor skall inte ske
- strandzonen skall lämnas i huvudsak orörd

S 4 Brödhållartjärnarna

Områdets karaktär:	Dynlandskap
Läge:	I Brattforshedens södra del, sydost om Alsterns sydspets
Kommun:	Filipstad
Registerområde:	Brattfors
Fastigheter:	Brattforshyttan 3:1
Markägare:	Billerud AB
Areal:	Cirka 300 hektar.

Beskrivning: Del av det fält med sanddyner på Brattforsheden som i rapporten SNV PM 1412 betecknats som ett av 6 särskilt skyddsvärda objekt av sitt slag i landet. Långsträckta dyner med huvudsaklig orientering SV-NO.

Dynfältet fortsätter ut i Geijersdalsmossen som avsättes som naturreservat.

Målsättning: Bevara de geologiskt intressanta formationerna.

Riktlinjer: Högstammig, genomsiktig skog framhäver ytformationerna vilket beaktas vid föryngring (skärm) och skogsvårdsåtgärd (tidig röjning, gallring).

Drivningsformer som riskerar skada marken skall undvikas.

S 5 Stora tjärnen

Områdets karaktär:	Rastplats, badplats, utgångspunkt för besök på Brattforsheden.
Läge:	Invid länsväg 63 cirka 2 km sydväst om Brattfors
Kommun:	Filipstad
Registerområde:	Brattfors
Fastighet:	Brattforshyttan 3:1
Markägare:	Billerud AB
Areal:	Cirka 10 hektar.

Beskrivning: Området utgöres av en relativt grund, delvis vattenfylld dödisgrop. Mellan stranden (av sand eller myrmark) och omgivande tallskog finns en smal bård av lövträd.

I nordöstra delen finns en badplats med enkla anordningar som skötes av kommunen. Infarten från länsvägen är dålig.

Målsättning: Attraktiv rastplats och utgångspunkt för besök på Brattforsheden.

Riktlinjer: Föryngring av skogsbestånd bör ske under skärm av fröträd.

Mellan rastplatsen och länsvägen bör avskärmande vegetation finnas t ex genom att tät underväxt av gran tillåtes växa upp.

S 6 Stegla

Områdets karaktär:	Gammal skog med grova trädstammar
Läge:	Vid länsväg 63 cirka 4 km sydväst om Brattfors
Kommun:	Filipstad
Registerområde:	Brattfors
Fastighet:	
Markägare:	Billerud AB
Areal:	4 hektar

Beskrivning: En liten rest av de skogar som avverkades i stor skala vid sekelskiftet. Mer än 300-åriga tallar dominerar det flerskiktade

beståndet som växer på stor flygsandsdyn. Diffus övergång till kulturskogsbestånden i väst och nord.

Inom området har en hundkyrkogård etablerats.

Målsättning: Dungen sparas som ett naturminnesmärke (och kulturminnesmärke).

Riktlinjer: I första hand lämnas skogsbeståndet orört för spontan utveckling som naturskog. Dock rensas vandringsleden från vindfällan och vidare avverkas de träd som hotar att falla ut över bilvägen.

I andra hand sparas de gamla träden och nya kulturskogsbestånd etableras under dessa.

S 7 Stränder och öar i sjön Alstern

Områdets karaktär:	Landskapsestetiskt och biologiskt intressanta delområden.
Läge:	Södra halvan av sjön Alstern
Kommun:	Filipstad
Registerområde:	Brattfors
Fastighet:	
Markägare:	Billerud AB
Areal:	Cirka 40 hektar

Beskrivning: Delar av Alsterns stränder samt öar enligt markering på kartan, bil 1.

Strandslutningarna är mycket höga (20-30 m) och branta (mer än 30°) och stupar direkt ner i vattnet utan någon utplanad strandzon. Branterna utgör ena sidan av rullstensåsar. Det grova materialet finns blottlagt under rotvältor och i själva strandzonen där de finkorniga partiklarna spolats bort. På flera ställen finns åsgropar i slutningarna. Från landsidan är åsryggarna inte särskilt framträdande eftersom finkornigare sediment döljer åsarnas basala delar.

Vegetationen utgörs av blandskog med äldre gran och lövträd (björk och asp) som huvudsakliga beståndsdelar. Underväxten av gran- och lövbuskar, liksom strandens täta ridå av klibbal och asp, utgör ett gott skydd för viltet och är av stor betydelse särskilt under snörika vintrar eftersom djuren även då kommer åt grenar nere från isen där snötäcket ofta inte blir så tjockt. Aspar som fallit på grund av blåst eller bävvar är viktiga födotillskott för många djurarter och klibalarnas kottar ger höst och vinter mat åt stora flockar av grön- och gråsiskor. Lövträden är också av stor betydelse för hålbbyggande fågelarter, t ex hackspettarna.

Den branta stranden med dess speciella vegetation är också en betydande faktor i landskapsbildningen.

1984-03-19

11.1211-1964-83

Målsättning: Landskapsbild och vegetationstyp bevaras i huvudsak intakt.

Riktlinjer: Kalavverkning bör ej ske.

Heterogena och flerskiktade bestånd med stor lövinblandning eftersträvas.

Lövskogsridån vid strandlinjen lämnas helt orörd.

Markytan får inte skadas av hjulspår, schaktningar e d.

S 8 Jägarmana, Nils Pettersmana och Kullbergsöa

Områdets karaktär:	Mäktig rullstensås. Geologiskt och landskaps-estetiskt värdefull.
Läge:	Sjön Alsterns norra del
Kommun:	Filipstad
Registerområde:	Brattfors
Fastigheter:	Brattforshyttan 1:50, 1:121 och 1:30
Markägare:	Privata och Billerud AB
Areal:	Cirka 20 hektar

Beskrivning: Sjön Alstern är en djup, långsmal sjö, troligen en mycket stor dödisgrop. Alsterns öar är särskilt intressanta så till vida att de utgörts av mäktiga rullstensåsar. Särskilt markanta är dessa två långsträckta öar längst i norr. På sjöns västra sida är rullstensåsen uppdelad i ett antal kortare åssträckor med tillhörande deltabildningar. Alla åspartier inom området är fria från täktverksamhet eller andra ingrepp.

Nils-Pettersmanen utgör tillsammans med Jägarmanen samt flera mindre öar i Alstern de synliga delarna av en långsträckt rullstensås som ligger mitt i sjön. Nils-Pettersmanen är mycket mäktig och hög med flera åskullar som höjer sig ca 15 m över vattenytan. På ömse sidor om ön finns i sjön djupgravar på omkring 38 m. Åsens krön är spetsigt och sluttningarna stupar mycket brant direkt ner i vattnet. Strax under vattenytan finns dock en ca tre meter bred hylla av sand.

Vegetationen domineras av hedtallskog som ställvis är tät och klen, men ändå ganska gammal (80-90 år). Ställvis tät underväxt av gran. Fältskiktet av blåbär, lingon och ljung. Ön är bebyggd med sju fritidshus till vilka en stig leder via en smal landförbindelse i norr.

Spår av mycket gammal odling finns på den södra halvan av ön.

Jägarmanen: En drygt två km lång, mjukt slingrande och smal ö bestående av en rullstensås som sticker upp ur sjön Alstern. Ön är till sin form mycket lik Nils-Pettersmanen med branta sluttningar som stupar direkt ner i vattnet och med flera tydliga åskullar där höjden över vattenytan är 10-15 m. I den norra delen finns två små gropar.

Vegetationen domineras av svagväxande granskog som är tät och omkring 90-100 år gammal. Gott om gamla stubbar tyder på att man vid en tidigare avverkning endast tagit ut tallen och lämnat granunderväxten som sedan inte gett tallen så stora möjligheter att föryngras. Här och var finns inslag av klen tall samt björk och asp. Ställvis dominerar dock tall i klenstammiga täta betånd. På öns NO-del finns särskilt mycket stormfällan.

Spår av bäveraktivitet finns på hela ön.

På Jägarmanen finns ingen bebyggelse. Ett fornminne i form av ett röse ligger på den västra sluttningen ungefär mitt på ön. På södra delen av Kullbergsön finns bebyggelse.

Målsättning: Den geologiska formationen skall bevaras. Landskapsbildningen skall bevaras i huvudsak intakt.

Riktlinjer: Kalavverkning bör ej ske.

Föryngring under tät skärm bör ske. Virkestransporter skall ske så att ytformerna ej skadas.

Strandzonens vegetation bör lämnas orörd med hänsyn till djurliv och landskapsbild.

S 9 Finnebäcksplatån

Områdets karaktär:	Geologiskt intressant delområde
Läge:	På sjön Alsterns västra strand cirka 3 km söder om Västerud.
Kommun:	Filipstad
Registerområde:	Brattfors
Fastighet:	Brattforshyttan 3:1
Markägare:	Billerud AB
Areal:	Cirka 80 hektar.

Beskrivning: Finnebäcksplatån ligger i ett område med mycket omväxlande topografi i jämförelse med det stora jämna deltaplanet i söder. Finnebäcksplatån är en liten deltayta som på ett överskåd-

ligt sätt illustrerar en deltaplans utseende. Dess utsträckning är endast ca 750 m x 500 m varför bildningen lätt kan överblickas.

Finnebäcksområdet består av en kort rullstensås i N, ett deltaplan i söder med en hög och tydlig distalbrant vars nedre del också utgör gräns för området. Mellan åsryggen i N och deltaplanet finns en hög iskontaktsbrant. Inom området finns också två åsgropar.

Vegetationen inom delområdet består dels av äldre barrblandskog (omr 3), del av torr hedtallskog (omr 1 och 2) som delvis snart är avverkningsmogen. Inom omr 3 finns påfallande mycket spår av tjäder.

Som en etapp av arbetet med en vandringsled runt Alstern har en kolarkoja byggts på en åskulle i den nordvästra delen av området (AMS-arbete).

Målsättning: Att bevara de geologiska formationerna och på lämpligt sätt förklara de geologiska sambanden för allmänheten.

Riktlinjer: Skogliga åtgärder anpassas så att en så god överblick som möjligt erhålles över de geologiskt intressanta ytformerna. Högstammig, genomsiktig skog bidrar till sådan överblick. Föryngring under skärm bör ske liksom tidig röjning och gallring. Biologiska värden i nordöstra sluttningen bör särskilt beaktas.

Virkestransport sker så att ytformer ej riskerar att skadas.

Anläggningar för allmänheten bör ordnas i form av P-plats och information.

S 10 Dynlandskap nordväst om sjön Alstern

Områdets karaktär:	Geologiskt intressant delområde med dyner (jämför S 6)
Läge:	Nordväst om sjön Alstern
Kommun:	Filipstad
Registerområde:	Brattfors
Fastigheter:	
Markägare:	Privata, kyrkan och Billerud AB
Areal:	Cirka 500 hektar.

Beskrivning: (jämför även S 6). Dynlandskapet bedömts (se SNV PM 1412) som ett av landets mest skyddsvärda objekt i sitt slag. Speciellt denna del av området anses mycket tydligt uppvisa de drag som är väsentliga för att förmedla bilden av de processer som skapat dynerna. Det mest framträdande draget i Brattforshedens

dynformer är den utpräglade asymmetrin, samt dynernas jämna yta, som i allmänhet är fri från spår av sekundär omvandling. Dynerna har en tämligen likartad orientering som tyder på en dominerande vindriktning (nordväst) under den period då dynerna bildades. Det finns dock även exempel på avvikelser.

Målsättning: Bevara ytformerna intakta samt underlätta studien av företeelsen.

Riktlinjer: Virkestransport och andra åtgärder utformas så att skador på ytformerna ej uppstår.

Avverkning utföres ej på myrmark eller i myrkanter.

Skogsvårdsåtgärder bör utformas så att god överblick över formationerna erhålles.

För en central del av dynfältet bör naturvården skaffa sig fullständig dispositionsrätt i syfte att för besökare erbjuda en så attraktiv naturmiljö som möjligt.

S 11 Malmtorget

Områdets karaktär:	Del av dynfältet samt rastplats, badplats och utgångspunkt för besök på Brattforsheden.
Läge:	Nordvästra stranden av sjön Alstern
Kommun:	Filipstad
Registerområde:	Brattfors
Fastighet:	Paradishyttan 1:87, 1:109
Markägare:	Privat samt Billerud AB
Areal:	Cirka 1 hektar

Beskrivning: Området utgörs av en badplats vid Alsterns nordspets. Hela området ligger på sand och är inramat av dyner. Områdets namn tyder på att malmtransporterna på Alstern bl a skedde med omlastningar just här. Den gamla järnvägen mellan Lindfors och Bosjön passerade genom området, något som den gamla banvallen och andra anläggningsrester vittnar om.

Den allmänna vägen mellan Paradisgård och Lindfors går igenom området.

Den allmänna badplatsen drivs av Filipstads kommun.

Utrustningen utgörs av omklädningshytt, torrpass och flytbrygga.

Vegetationen domineras av hedtallskog med undantag av strandzonens lövträd.

Målsättning: Malmtorget skall utnyttjas som badplats samt rast- och informationsplats och utgångspunkt för besök på Brattforsheden.

Riktlinjer: Centrala delar bör för naturvårdsändamål disponeras (genom avtal eller förvärv). Skogsbestånden bör så långt möjligt bestå av högstammig genomsiktig tall i syfte att framhålla dynfältets former.

S 12 Finnhöjden

Områdets karaktär:	Geologiskt intressant delområde med förekomst av flygmo.
Läge:	I höjdområdena cirka 3 km väster om sjön Alsterns nordspets.
Kommun:	Karlstad
Registerområde:	Nyed
Fastigheter:	Böckelstjärn 1:5, 2:1
Markägare:	Privat och Billerud AB
Areal:	Cirka 10 hektar

Beskrivning: På ett relativt välavgränsat område i och ovanför den förkastningsbrant som naturligt avgränsar Brattforsheden mot väster, täcks markytan av jodarten flygmo, som breder ut sig i ett jämnt täcke av varierande tjocklek, vanligen mellan 30 och 100 cm. Flygmo är en finkornig jordart som närmast kan jämföras med Sydösteuropas lössjord och som i Sverige förekommer vid Brattforsheden och på en handfull andra platser. Där flygmo förekommer befinner den sig alltid över Högsta Kustlinjen (HK), gärna på krönet av kullar, dit den har vindtransporterats ungefär samtidigt som dynerna i närheten bildades, dvs under århundradena närmast efter det att inlandsisen smält bort från trakten. Vid Finnhöjden finns också dyner.

Vegetationen på själva flygmon är naturligen granskog med en mycket iögonfallande markvegetation av gräs (kruståtel) och mossor (väggmossa och husmossa). Stora delar av flygmoområdet är eller har varit uppodlat: av namnen att döma är det gamla finnboställen. Många av de gamla odlingarna har dock planterats igen med tall. Det vackraste exemplet på uppodlad flygmo är området vid Finnhöjden, där det mjukt avrundade krönet på en bergstopp är odlingsmark.

Mål: Flygmon och dynerna på Finnhöjden skall bevaras i första hand för de mycket stora geologiska värdena. Den nuvarande markanvändningen i form av jordbruk bör fortsätta med hänsyn till dess positiva inverkan på de kulturhistoriska och landskapsestetiska värdena.

Riktlinjer: Virkestransporter och annan användning av tunga fordon bör ske så att den mycket lätteroderade marken inte skadas, dvs i första hand på tjälad, helst snötäckt mark.

Skogsföryngring bör ske under skärmställning.

Så stora delar som möjligt av odlingsmarken bör hållas öppna.

S 13 Flymossen och S 14 Lyckmossen

Områdets karaktär:	Myrmarker med ovanlig topografi
Läge:	Vid Lungens nordvästra strand
Kommun:	Filipstad
Registerområde:	Brattfors
Fastigheter:	Brattforshyttan 1:4 m fl, 1:10, 1:58, 1:63, 1:121 och 1:136
Markägare:	Privata och Billerud AB
Areal:	60 hektar

Beskrivning: Området innefattar två smala högmossar utmed sjön Lungens västra strand. De är relativt lika till utseende och karaktär men de är åtskiljda av vattenförbindelsen mellan Lungen och Alstern och i samband därmed ett mindre skogsbestånd. Mossarna har undersökts vid den myrintivering som pågår i länet och som leds av prof Hugo Sjörs, Uppsala. Uppmärksamhet har dock även varit riktad mot dem tidigare på grund av deras ovanliga topografi.

Det största intresset för dessa mossar hänför sig till deras begränsning mot sjöstranden. De slutar nämligen med en tre - fyra meter hög lodrät vägg (bräcka) på sandstranden. Tydligt sker en kontinuerlig transport av torv från mossarna till sjöstranden där materialet förs bort vid tillfälliga vattenståndshöjningar eller på vintern genom isskrivning. Bildningen anses vara mycket ovanlig (Björkbäck 1976 och Sjörs 1977) och kan vara en följd av landhöjningen.

Mossarnas ytor hyser ett stort antal gölar vilket ytterligare höjer deras naturvärde. Mossarna är för övrigt excentriskt uppbyggda och de har en mäktighet på ca 5 m. Vegetationen är den för mossar normala med undantag för den tämligen rikliga förekomsten av tall samt förekomst av kärrväxten flaskstarr. Anmärkningsvärd är den stora förekomsten av strandlumner (*Lycopodium inundatum*) inom strandområdet.

Spår av mänsklig aktivitet finns i Flymossens sydöstra del där det finns några små gamla torvtäckter och ett genomgående dräneringsdike. Vidare finns spår av bilkörning på Lungens strandområde.

Mossarna har i nämnda myrinventering klassificerats som riksobjekt (klass I c) i första hand på grund av den nämnda erosionsbranten.

Mål: Flymossen och Lyckmossen skall skyddas från all åverkan. Skogsbruk kan dock bedrivas på den fastmark som finns i anslutning till mossarna.

Riktlinjer: Avverkning sker ej på torvmark.

Föryngring av skogsbestånd på fastmark sker under tät fröträdsställning.

Virkestransporter får ej ske så att mark och geologiska formationer skadas.

Lövskogsbeståndet vid älvmyningen bör lämnas till fri utveckling inklusive bäverfällningar.

S 15 Paradismossen

Områdets kraktär:	Gölrisk mosse
Läge:	Strax norr om sjön Lungen
Kommun:	Filipstad
Registerområde:	Brattfors
Fastigheter:	Paradishyttan 1:112, 1:121
Markägare:	Billerud AB (större delen) och privata
Areal:	36 hektar

Beskrivning: Paradismossen har beskrivits i den myrinventering som pågår i länet och som leds av prof Hugo Sjörs, Uppsala. Följande uppgifter är hämtade från hans första delrapport "Myrinventering i norra och delar av östra Värmland" (Sjörs 1977).

Paradismossen är koncentrisk, välvd mosse, med 32 gölar (varav några relativt stora) och med svagt utbildad lagg. Vegetationen är den för mossar typiska med undantag för den relativt höga frekvensen av tall och förekomst av kärrväxterna flaskstarr, gräsull (*Eriophorum angustifolium*) och vitmossan *Sphagnum papillosum*.

Paradismossen värderas av Sjörs som riksobjekt (klass I c) i första hand för det välutvecklade gölkomplexet. I denna värdering är dock inte de zoologiska värdena inräknade.

Mål: Paradismossen lämnas helt orörd.

1984-03-19

11.1211-1964-83

S 16 Stormossen

Områdets karaktär:	Gölrik mosse
Läge:	Sydost om Svartån cirka 3 km norr om sjön Lungen.
Kommun:	Filipstad
Registerområde:	Brattfors
Fastigheter:	Paradishyttan 1:121 och Forshyttan 1:10
Markägare:	Billerud AB
Areal:	65 hektar

Beskrivning: Stormossen vid Forshyttan är en av de mossar som utvalts och undersökts vid den myrinventering som pågår i länet och som leds av prof Hugo Sjörs, Uppsala. Följande uppgifter är hämtade från hans första delrapport "Myrinventering i norra och delar av östra Värmland" (Sjörs 1977).

Stormossen vid Forshyttan är en excentrisk, solfjäderformig högmosse utan lagg. På mosseplanet finns 22 st små gölar.

Vegetationen är den för mossar vanliga med ett lågt, glest trädskikt av tall, ett fåltskikt av ljunng, rosling, hjortron och tranbär samt ett bottenskikt helt dominerat av olika vitmossearter. Som avvikande arter kan nämnas förekomst av gul näckros och flaskstarr.

Stormossen vid Forshyttan har klassificerats som en mosse med lokalt skyddsintresse (skyddsklass III). Värderingen är dock inte definitiv, bl a saknas vissa bakgrund- och jämförelseuppgifter samt den zoologiska bedömningen.

Mål: Området lämnas orört.

Riktlinjer: Trädbeståndet på torvmark lämnas orörd. Ingrepp i skogsbestånd på angränsande fastmark bör ske endast i mycket begränsad omfattning för att bevara en naturlig inramning.

S 17 Svartåns stränder

Områdets karaktär:	Meandrande vattendrag
Läge:	Svartån rinner norrut genom norra delen av Brattforsheden
Kommun:	Filipstad och Hagfors

Registerområde:	Brattfors och Gräs
Fastigheter:	
Markägare:	Till övervägande del Billerud dessutom kyrkan samt i viss mån privata.
Areal:	(Intresseområde är en strandzon av varierande bredd 5-25 m)

Beskrivning: Svartån är ett av de få, större vattendrag i landet som flyter norrut. I det läge älven ändrar riktning från SSV till NNV är avståndet endast cirka 1 km till sjön Alstern.

Svartån är kraftigt och oregelbundet meandrande i de mäktiga sedimentlagren. I gamla älvbågar och strandängar förekommer en artrik och frodig vegetation som starkt avviker från den som i övrigt karaktäriserar Brattforsheden. I Svartån förekommer flodpärlmussla. Beståndets status är inte närmare känd.

Målsättning: Bevara ytformer och vegetationens särprägel med tanke på landskapsbild och biologiska värden.

Riktlinjer: Heterogent skogsbestånd med stort lövskogsinslag bör eftersträvas inom den strandzon som tydligt påverkas av Svartåns meandrande lopp. Naturlig föryngring bör tillämpas i strandzonen.

S 18 Skäftdalen

Områdets karaktär:	Den största sidoravinen till Svartån.
Läge:	Väster om Svartån cirka 4 km NNV om sjön Alstern
Kommun:	Filipstad
Registerområde:	Brattfors
Fastigheter:	Paradishyttan 1:121, 1:118 och 2:1
Markägare:	Billerud AB
Areal:	Cirka 25 hektar

Beskrivning: Området utgörs av ett ravinsystem på Svartåns västra sida. Ravinerna är djupt nedskruna i finkorniga sediment. I området närmast mynningen i Svartån är ravinen ca 25 m djup och med mycket branta sluttningar ned till den lilla bäck som rinner på ravinbotten.

Vegetationen på ravinsluttningarna är barrskog av olika typer: från torr hedtallskog till fuktig granskog. Nere på ravinbottnarna är inslaget av gran och lövträd dominerande. Fält- och bottenskiert på ravinbottnarna utgörs av en mosaik mellan kärr och fuktäng.

Ravinerna synes vara mycket välfrekventerade av allehanda djurarter vilket beror på att både skydd och föda är bättre här än på omgivande hedområden.

Ravinbottnarna har tidigare använts som transportleder. De flesta broarna har dock rasat.

Målsättning: Områdets ytformer och särpräglade vegetationstyper bevaras. Området göres tillgängligt för allmänheten.

Riktlinjer: Skogliga ingrepp bör ske i begränsade behandlingsenheter. Delar av bestånd av mer utpräglad naturlig typ sparas. Vid föryngring bör fröträd/skärmsättning lämnas.

Virkestransporter utformas så att skador på mark och formationer inte sker.

S 19 Säterbergets ravin

Områdets karaktär:	Nybildad ravin
Läge:	I norra delen av Brattforsheden, väster om Svartån cirka 5 km söder om Grässjön
Kommun:	Hagfors
Registerområde:	Sunnemo
Fastighet:	Rud 1:1
Markägare:	Billerud AB
Areal:	Cirka 3 hektar

Beskrivning: Objektet utgörs av en ravin som bildades under våren 1977. Ravinen, som är ca 100 m lång, 50 m bred och 20 m djup, är ett viktigt exempel på de processer som kan startas genom mänsklig aktivitet i detta känsliga område.

Den nya ravinen har bildats genom jordflytning i de finmorika sedimenten som dominerar i denna del av Brattforsheden. Den viktigaste orsaken, förutom jordartens beskaffenhet, har varit bristande dränering av den skogsbilväg som leder snett uppför förkastningsbranten strax väster om ravinområdet. Smältvatten från kalhyggerna på sluttningen har samlats upp av vägen och följt denna till ett vägskäl där det efter hand bildats en vattensamling. Jorden i detta

område var mättad på vatten och har sedan flutit iväg. Spåren av denna väldiga jordflytning kan ses på botten av den lilla ravin som leder ner till Svartån och även som älvvallar på Svartåns strandängar.

För vidare beskrivning och förklaring av händelseförloppet hänvisas till särskild dokumentation (Fredén, Furuholm 1977).

Mål: Den nybildade ravinen skall lämnas att fritt utvecklas. Området skall användas för studieändamål. Skogen och övrig vegetation i direkt anslutning till ravinen lämnas helt för att inte påskynda ytterligare skred eller ras.

S 20 Högåsen

Områdets karaktär:	Ravin med speciella botaniska kvalitéer.
Läge:	I norra delen av Brattforsheden, cirka 3 km söder om Grässjön och väster om Svartån.
Kommun:	Hagfors
Registerområde:	Sunnemo
Fastighet:	Norra Gräs 1:3
Markägare:	Billerud AB
Areal:	3 hektar

Beskrivning: Området ligger i den nedre delen av den förkastningsbrant som bildar Brattforshedens västra gräns. Sluttningen, som vetter mot öster, består i detta avsnitt av finkorniga jordarter som är mycket känsliga för jordflytning. Flera djupa raviner är bevis för detta, liksom de omfattande erosionssår som bildats i de djupa spåren efter skogsavverkningsmaskiner. Skogen är delvis nyligen avverkad, delvis av ca 30 års ålder. Området hyser Nordens sydligaste nu kända lokal för fjälltolta (*Lactuca alpina*), en typisk fjällväxt som sällsynt förekommer i norra Värmland. Vidare växer här en rad mer eller mindre sällsynta och näringskrävande arter som tibast (*Daphne mezereum*), stinksyska (*Stachys silvatica*) och kransrams (*Polygonatum verticillatum*).

Delområde 1

Beskrivning: Området, som utgör merparten av delområdet, är kraftigt sluttande och delas ungefär mitt itu av en ravin som är orienterad i O-V-lig riktning. Vegetationen består i sluttningens övre, västra, del av ett gråalsbestånd som vuxit upp efter en barrskogsavverkning för några tiotal år sedan. Den nedre delen av sluttningen domineras av ett ca trettioårigt granbestånd som är mycket tätt. Den mest

värdefulla vegetationen finns dels i nämnda gråalsbetånd, dels i den centrala ravinen. I den senare finns bl a växtplatsen för fjälltoltan vilken här förekommer i ett relativt stort antal exemplar. Det konstaterades dock att blommande exemplar företrädesvis förekom i gläntorna.

Delområde 2

Beskrivning: Nyligen kalavverkat område. Lövträd har dock lämnats på ravinens botten. Stor lokal för tibast i ravinens västra del.

Delområde 3

Beskrivning: Området består av en ravin som avverkades för ca 30 år sedan och som idag domineras av lövträd, främst gråal. I ravinens fuktiga botten finns ett rikt, ormbunksdominerat växtsamhälle av fuktängstyp. Skyddsvärda växtarter här är strutbräken, stinksyska, lundarv, skogstry, vårärt och trolldruva.

Målsättning: De sällsynta växternas fortlevnad och utveckling främjas.

Riktlinjer: Delar av objektet tillåtes att fritt få utvecklas. Ingrepp i kulturskogsbestånden utformas så att fältskiktet gynnas. Alltför slutna och enhetliga granbestånd undviks liksom stora kalytor.

S 21 Träjmossen och S 22 Vassemossen

Områdets karaktär.	Mossar vid Svartån och Grässjön
Läge:	I nordligaste delen av Brattforsheden i direkt anslutning till Grässjön
Kommun:	Hagfors
Registerområde:	Sunnemo
Fastigheter:	Duvenäs 1:23, Gräs 1:2, Södra Gräs, 1:7, 1:23, 1:31, 1:47 och 4:1, Norra Gräs 1:3, Håkanbol 1:23, Tjärn 1:3, 1:4 och 1:28
Markägare:	Billerud AB och privata
Areal:	Cirka 75 hektar

Beskrivning: Bägge mossarna har beskrivits i den myrinventering som pågår i länet och som leds av prof Hugo Sjörs, Uppsala. Mossarna är excentriskt uppbyggda, Vassemossen har ett gölsystem, Träjmossen har endast två gölar varav den ena är djupt nedsänkt och har underjordiskt avlopp. Träjmossen har vidare en erosionsbrant mot Grässjön, dock inte av den dimension som finns vid Flymossen-Lyckmossen (S 13 och 14).

Vegetationen är den för mossar typiska med ett glest trädskikt av tall och ett fältskikt med risartade växter som dvärgbjörk, ljung, kråkbär m m. På Träjmossen förekommer även skvattram.

I den första delrapporten från myrinventeringen "Myrinventering i norra och delar av östra Värmland" (Sjörs 1977) värderas Träjmossen som länsobjekt (klass II) och Vassemossen som lokalt objekt (klass III). Vid denna värdering har dock inte de zoologiska värdena inräknats och vidare saknas en del bakgrunds- och jämförelsematerial.

Tremossekällan på Träjmossens östra gräns är en gammal offerkälla som fortfarande besöks av mycket folk. Det finns en relativt ny bro över Svartån för besökare som kommer från Gräs.

Målsättning: De båda mossarna lämnas orörda.

Riktlinjer: Ingen avverkning sker ute på mossarna.

Ingrepp i kantskogarna begränsas för att bevara naturlig inramning av objekten samt värna om biologiskt intressanta miljöer mot Svartån och Grässjön.

Dnr 11.1211-1964-83

Naturvårdsområdet BRATTFORSHEDEN

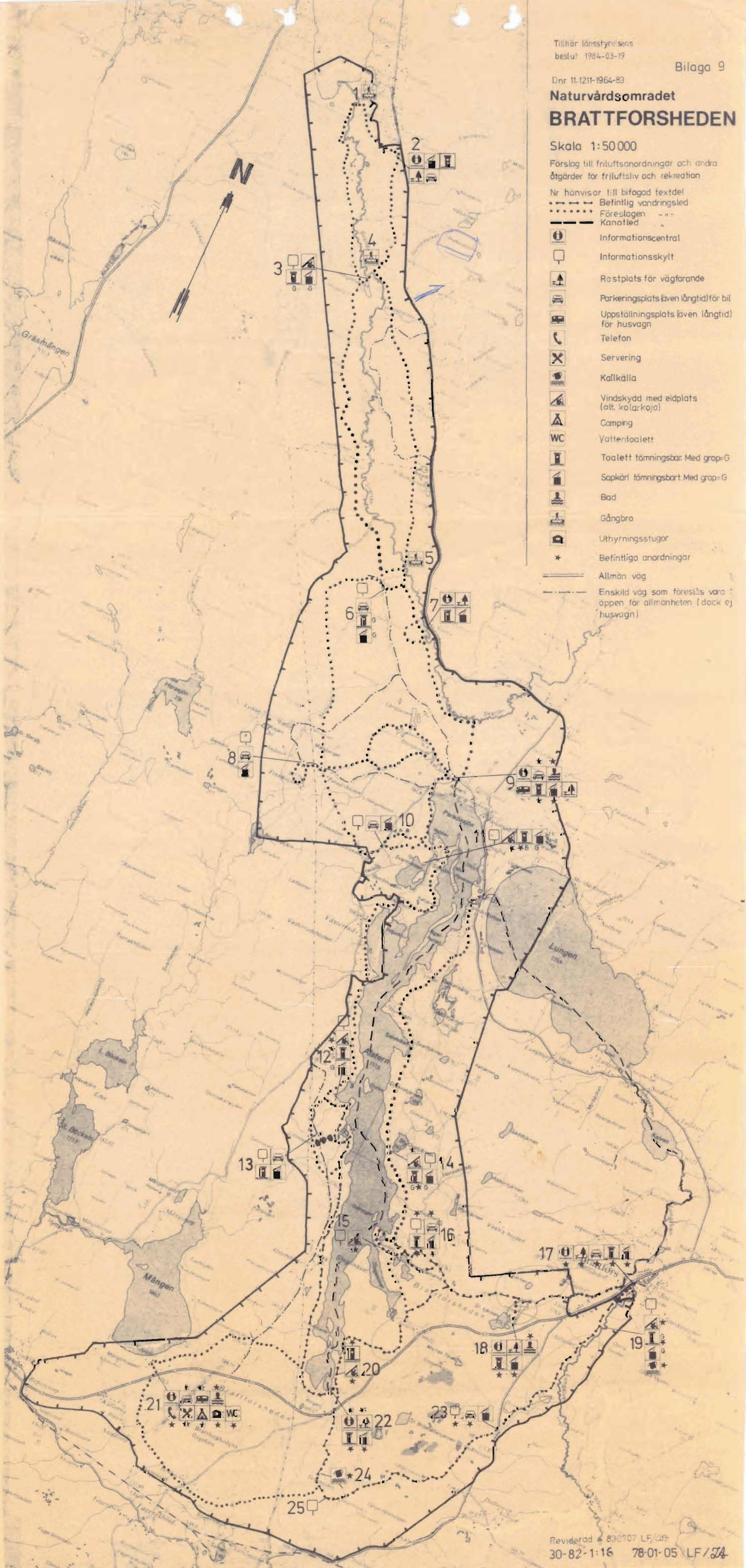
Skala 1:50 000

Förslag till friluftsanordningar och andra
åtgärder för friluftsliv och rekreation

Nr hänvisar till bifogad textdel

--- Befintlig vandringsled
- - - Förslagen
- - - Kanotled

- Informationscentral
- Informationsskylt
- Restplats för vägfarande
- Parkeringsplats (även långtid) för bil
- Uppställningsplats (även långtid) för husvagn
- Telefon
- Servering
- Kalkkälla
- Vindskydd med eidplats (alt. kolarkoja)
- Camping
- Vattenloalett
- Toalett tömningsbar: Med grop-G
- Sopkärl tömningsbart: Med grop-G
- Bad
- Gångbro
- Uthyrningsstugor
- Befintliga anordningar
- Allmän väg
- Enskild väg som föreslås vara öppen för allmänheten (dock ej husvagn)

BEDÖMNING AV KOSTNADER FÖR RESERVATSFÖRVALTNINGEN

Upprättad 1984-01-13

Undantagen från fastställelse enligt 9 § NVF

Delområde	Typ av åtgärd	Arbetskraftsbehov i normaldagsverken, materialkostnader i 1000-tal kr												Anmärkning	
		År 1		År 2		År 3		År 4		År 5		År 6-10 (per år)			
		dv	mtrl	dv	mtrl	dv	mtrl	dv	mtrl	dv	mtrl	dv	mtrl		
Hela § 19-området	Tillsyn, dispens- handläggning	25	3	25	3	25	3	25	3	25	3	25	3	Utföres under de första åren av lst	
	Gränsmarkering	50	10	50	10	50	10	50	10	50	10	50	10		
	Vägvisning, an- läggning av P- platser	100	20	100	20	100	20	100	20	100	20	100	20		
	Information	10	20	10	5	10	5	10	5	10	5	10	5		
	Renhållning, ved- hållning, led- underhåll	20	-	20	-	20	-	20	-	20	-	30	-		Bekostas av resp kommun
	Vegetationsbe- handling i vissa S-omr	10	-	10		10		10		10		10			
	Fortsatt utred- ning av S-omr	100	5												Utföres av lst
§ 7-omr (Lungälvsravinerna, Geijersdalsmossen, Alsterstjärnarna)	Summa	265	48	165	28	165	28	165	28	165	28	175	28	Vid överföring av S-omr till §-7 omr kommer den siffran att stiga	
	Tillsyn, dispens- handl, informa- tion, skyltn, gränsmarkering, upprustning, lägerplatser	100	10	100	10	100	10	100	10	100	10	100	10		

BESVÄRSHÄNVISNING

Den som vill överklaga länsstyrelsens beslut skall göra det skriftligen genom besvär hos regeringen. Besvärshandling skall ha kommit in till jordbruksdepartementet, 103 33 Stockholm, inom tre veckor från den dag då klaganden fick del av beslutet.

I besvärshandlingen skall anges länsstyrelsens beslut. Vidare bör anges vad som yrkas och de omständigheter som åberopas till stöd för yrkandet. Klaganden bör även uppge namn, postadress och telefonnummer.

Tid Kl 08.30-10.15, 11.00-11.40

Plats Länsstyrelsens stora sessionssal

Närvarande Landshövdingens stf, länsråd Rune Beckman (ordf), ledamöterna Roland Arnesson, Sten Fogde, Arne Hult, Jan Hyttring, Sune Johansson, Bertil Jonasson, Sven Junzell, Helmer Karlsson, Göthe Knutsson, Gullan Lindblad, Berit Persson och Eric Persson samt suppleanterna Margareta Andresén och Gunnar Törnqvist.

Övriga närvarande Länsarkitekt Erik Andersson, byråsekreterare Jan Axelsson, bitr länsarkitekt Kjell Bergfeldt, byråchef Lars E Breiling, planeringsdirektör Lars Bäck, tf byrådirektör Halvar Leander, överlantmätare Per Magnusson (34-41 §§), byrådirektör Johan Mannheimer (34-37 §§), byrådirektör Bertil Oldén, byrådirektör Erland Stake, förste byråsekreterare Anders Swerin (34-41 §§), länsantikvarie Claes Varenius (35-37 §§), naturvårdsdirektör Jonas Wirén, byrådirektör Per Åhgren, avdelningsdirektör Erik Harvenberg, byrådirektör Nils Jonsson, fd bitr överlantmätare Bengt Ågren, polissekreterare Roy van Dahlen (praktiktjänstgöring) (34-41 §§) samt praktikanterna Jan-Åke Eriksson (34-41 §§), Mohammed Knayatpoor (35 §) och Elisabeth Säflund (35 §).

Ärende	Föredragande	Beslut
34 § Föredragningslistan för dagens sammanträde	Länsråd Beckman	Föredragningslistan fastställs.
35 § Bildande av naturvårdsområdet Brattforsheden (inkl beslut om föreskrifter och skötselplan) (dnr 11.1211-1964-83) samt förordnanden om naturreservat (inkl beslut om föreskrifter och skötselplaner) för följande tre delområden inom naturvårdsområdet - Kittelfältet vid Alsters-tjärnarna (dnr 11.1211-2958-83) - Geijersdalsmossen (dnr 11.1211-88-84)	Byrådirektör Åhgren	Länsstyrelsen beslutar med stöd av 19 § naturvårdslagen att bilda naturvårdsområdet Brattforsheden. Vidare beslutar länsstyrelsen med stöd av 19 och 10 §§ naturvårdslagen och 22 § naturvårdsförordningen om vissa angivna föreskrifter för naturvårdsområdet samt fastställer skötselplan för området i fråga. Områdets omfattning framgår av till beslutet fogade kartor. Vidare förordnar länsstyrelsen enligt 7 § naturvårdslagen att följande tre delområden inom naturvårdsområdet Brattforsheden skall avsättas till naturreservat,

Ärende	Föredragande	Beslut
<p>35 § (forts)</p> <p>- Lungälvens ravinsystem (dnr 11.1211-2959-83)</p>		<p>- Kittelfältet vid Alsterstjärnarna - Geijersdalsmossen - Lungälvens ravinsystem</p> <p>samt antar av föredraganden fram- lagt förslag och tilläggsförslag till föreskrifter för resp natur- reservat och av föredraganden framlagt förslag till skötselplan för resp naturreservat. Omfattning- en av resp naturreservat framgår av till resp beslut fogad karta.</p>
<p>36 § Yttrande till jordbruksde- partementet över betänkan- det (SOU 1983:71) Bättre struktur i jord- och skogs- bruket avgivet av struktur- utredningen för jord- och skogsbruk. (dnr 11.80-3249-83)</p>	<p>Överlantmätare Magnusson</p>	<p>Länsstyrelsen beslutar anta av föredraganden framlagt förslag till yttrande. På förslag av ledamoten Sune Johansson beslutar länsstyrel- sen vidare att till länsstyrelsens yttrande skall fogas kommunernas yttranden i sin helhet (inkl ev särskilda yttranden och reserva- tioner).</p> <p><u>Reservationer</u></p> <p>Mot länsstyrelsens beslut reserve- rar sig ledamöterna Arne Hult, Jan Hytring och Bertil Jonasson, se <u>bilaga 1</u> till detta protokoll</p> <p>Mot länsstyrelsens beslut reserve- rar sig ledamöterna Sven Junzell, Göthe Knutson och Gullan Lindblad, se <u>bilaga 2</u> till detta protokoll.</p>
<p>37 § Fastställelse av förslag till ändring och utvidgning av byggnadsplanen för Sunnemo, området vid kyrkan, Hagfors kommun (dnr 11.082-383-83)</p>	<p>Bitr länsarkitekt Bergfeldt</p>	<p>Länsstyrelsen beslutar med stöd av 108 § byggnadslagen fastställa byggnadsplaneförslaget med <u>undantag</u> av det område som på plankartan om- slutits med röd heldragen linje, omfattande tre illustrerade tomt- platser för bostadsändamål.</p>
<p>38 § Yttrande till transport- rådet över av transport- rådet redovisade förslag till alternativ till järn- vägstrafik för personbeford- ran på sträckorna - Torsby - Kil (dnr 11.061-3300-83)</p>	<p>Byråsekreterare Axelsson</p>	<p>Länsstyrelsen beslutar anta av föredraganden framlagt förslag till yttrande med av ledamoten Jan Hyt- tring framlagt förslag att efter sista meningen i sista stycket på sid 8 läggs till följande mening "Om inte detta sker bör banan föras till riksnätet".</p>

Ärende	Föredragande	Beslut
38 § (forts) - Ställdalen - Kil (dnr 11.061-3243-83) - Lesjöfors - Kristinehamn (dnr 11.061-2700-83)		
39 § Vattenbruk för Värmland, förslag till utvecklings- program	Planeringsdirektör Bäck	Länsstyrelsen beslutar att godkänna upprättat förslag till utvecklingsprogram för vattenbruk samt att ge arbetsgruppen för sysselsättningsfrågor i uppdrag att för olika programområden föreslå medelsram och arbetsgrupper.
40 § Aktuella lokaliserings- stödsärenden	Planeringsdirektör Bäck	Länsstyrelsen beslutar godkänna rapporten och lägga den till handlingarna.
41 § Förteckning över aktuella remisser inom länsstyrelsen 1984-03-06	Förste byråsekreterare Swerin	Länsstyrelsen beslutar att följande på listan upptagna ärenden skall behandlas i plenum. - promemorian (Ds I 1984:1) Statligt stöd till glesbygd, ut- värdering av stödgivningen 1968-1982 (dnr 11.80-375-84) - promemorian (Ds Bo 1984:3) Förslag till lag om hushållning med naturresurser m m (dnr 11.80-386-84) - promemorian (Ds Jo 1984:3) Fritt handredskapsfiske (dnr 11.80-428-84) - promemorian (Ds I 1984:2) Utvecklad kommunal energiplanering (dnr 11.80-276-84) samt att promemorian (Ds K 1984:2) Utländska fordon i Sverige (dnr 32.80-1-84) får handläggas på tjänstemannanivå.
	Vid protokollet	
	Anders Swerin	Bestyrkes på tjänstens vägnar
	Justeras	<i>Elné Engström</i>
	Rune Beckman	

Planeringsavdelningen
Byrådirektör P Åhgren

1977-01-31

11.1211-232-77

Förbud enligt 11 § naturvårdslagen

Länsstyrelsen förordnar, med stöd av 7 och 11 §§ naturvårdslagen och med förlängning av sitt beslut den 5 ~~maj~~^{febr.} 1974, att inom det område av Brattforsheden i Hagfors, Filipstads och Karlstads kommuner, som på bifogade karta omslutits med heldragen linje försedd med hakar, skall i avvaktan på slutligt beslut om naturreservat gälla följande förbud.

Utan tillstånd av länsstyrelsen är det förbjudet

att annat än för jord- och skogsbrukets behov uppföra helt ny byggnad eller annan anläggning, bygga till befintlig byggnad eller ändra byggnad för att tillgodose ett väsentligen annat ändamål än det vartill byggnaden tidigare varit använd,

att anlägga för allmänheten avsedd campingplats, hamn och brygga,

att anlägga väg annat än av tillfällig karaktär för skogsbrukets behov,

att schakta eller gräva utöver vad som är erforderligt i samband med normalt åkerbruk eller underhåll av egna vägar,

att bedriva täkt av lummer, mossa eller lav för avsalu,

att framdraga mark- eller luftledning och

att för allmänheten framföra motordrivna fordon annat än på därför upplåtna vägar.

Förbudet gäller tills vidare i avvaktan på slutligt beslut i ärendet, dock längst t o m 1980-01-31, och ländes jämlikt 41 § naturvårdslagen till efterrättelse utan hinder av fördragan.

BESVÄRSHÄNVISNING

Formulär 3 (bilaga)

Vid den slutliga handläggningen av detta ärende, i vilket länsrådet Hammarskjöld beslutat och byrådirektören Åhgren varit föredragande, har även deltagit företrädare för plan-
enheten, lantmäterienheten och juridiska enheten.

Claes Hammarskjöld

Per Åhgren

Kopia till

statens planverk
statens naturvårdsverk
FBM
kommunfullmäktige i Hagfors, Filipstads och Karlstads kommuner
byggnadsnämnden i "-
lantbruksnämnden
skogsvårdsstyrelsen
vägförvaltningen
lantmäterienheten
planenheten
naturvårdsenheten
naturvårdsrådets ledamöter
naturvårdsregistret
sakägare enl förteckning (rek + mb)
akten

Bestyrkes på tjänstens vägnar

Pert Eklund

BE/

BESVÄRSHÄNVISNING

Den som vill överklaga länsstyrelsens beslut skall göra det skriftligen genom besvär hos regeringen. Besvärshandling skall ha kommit in till jordbruksdepartementet, fack, 103 20 Stockholm, inom tre veckor från den dag då klaganden fick del av beslutet.

I besvärshandlingen skall anges länsstyrelsens beslut. Vidare bör anges vad som yrkas och de omständigheter som åberopas till stöd för yrkandet. Klaganden bör även uppge namn, postadress och telefonnummer.